

บทที่ ๓

ประเพณี ฮีต ๑๒ ในเมืองปากเซแขวงจำปาสัก

ในบทนี้ผู้วิจัยก็จะมุ่งเน้น ศึกษาเกี่ยวกับ บริบทพื้นที่เมืองปากเซ และ ประเพณีฮีต ๑๒ เดือนในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว คุณค่าของฮีต ๑๒ พร้อมทั้งสรุปเกี่ยวกับประเพณี ฮีต ๑๒ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

๓.๑ บริบทพื้นที่เมืองปากเซ

ปากเซ (Pakse District) เป็นเมืองเอกของ แขวงจำปาสัก (Champasak Province), ตั้งครอบคลุมปากเซโดนที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง, มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๕ ตารางกิโลเมตร (15 km²) มีความยาว ตั้งแต่ทิศเหนือถึงใต้ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร และมีประชากรทั้งหมด ๑๕๐,๐๐๐ คน (ในปี ค.ศ. ๒๐๑๕) ทิศเหนือติดกับเมืองชะนะสมบุญ, ทิศตะวันออกติดกับเมืองบาเจียงเจริญสุข, ทิศใต้ติดกับ เมืองประทุมพอน และทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำโขง ซึ่ง ตรงกันข้ามกับเมืองโพนทอง^๑ ซึ่งเดินทาง ออกไปจากช่องเม็ก (ด่านสากล ไทย-ลาว) ไปหาเมืองปากเซ ประมาณ ๔๔ กิโลเมตร

๓.๑.๑ ความเป็นมาของเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก^๒

เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ถูกสร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๗ ขณะนั้นมีประมาณ ๓๐ กว่าครอบครัว ซึ่งอยู่ตามคุ้มบ้านต่างๆ เช่น คุ้มท่าหลวง คุ้มโพนบก คุ้มโพนกรุง คุ้มบ้านแก และ โพนตาก ผู้ริเริ่มมาตั้งถิ่นฐานมีนามว่า พ่อเผ่าหมื่น

-ปี ค.ศ. ๑๙๔๖ ฝรั่งเศสได้เข้ามาแบ่งแขวงเซโดน(สมัยก่อนเรียกแขวงจำปาสักว่าแขวงเซโดน) และได้แบ่งออกเป็น ๓ แขวง คือ แขวงเซโดน แขวงสีพันดอน และ แขวงจำปาสัก

- ปี ค.ศ. ๑๙๖๖ เมืองปากเซ ได้เรียกกันว่า “กำแพงนครปากเซ” และเป็นที่ตั้งแขวงเซโดน นับตั้งแต่นั้นมากำแพงนครปากเซ ได้มีการขยายตัวออกไปเรื่อยๆ มีประมาณ ๓๐ กว่าหมู่บ้าน และมีประชากรเมืองประมาณ ๔๐๐๐ กว่าครอบครัว มีพลเมือง สามหมื่นคน (๓๐,๐๐๐ คน) ในช่วงเวลาการเคลื่อนไหว ปิดล้อมของกำลังรักชาติ ในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๗๓-๑๙๗๔ ก็ได้สร้างเมืองปากเซ ขึ้นมาเป็นรูปแบบซึ่งมีอาณาเขตดังนี้

- ทิศเหนือ ตั้งแต่ทางเข้าหมู่บ้านปากซอน (หลัก ๘) เมืองชะนะสมบุญ
- ทิศตะวันออกนับตั้งแต่หลัก ๑๒ เมืองบาเจียงเจริญสุข
- ทิศใต้นับจากหลัก ๑๔ ไปทางเมืองประทุมพอน
- ทิศตะวันตก คือส่วนกลางของแม่น้ำโขง

^๑ https://th.wikipedia.org/wiki/เมืองปากเซ_แขวงจำปาสัก, สืบค้นเมื่อ (๙ มกราคม ๒๕๕๙).

^๒ บทบันทึกการเคลื่อนไหวของเมืองปากเซ (ฉบับภาษาลาว) ข้อมูลจากห้องการปกครองเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐.

การปกครองของเมืองปากเซ ตั้งแต่ปี ๑๙๖๖-๑๙๗๕ มีดังนี้

ก. เจ้าเมืองประกอบด้วย

๑. ท่านบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์
๒. ท่านเลี่ยม
๓. ท่านอูย วิไซสัก (เจ้ากำแพงนครเมืองปากเซ คนสุดท้าย)

ข. เจ้าแขวงประกอบด้วย

๑. ท่านห้อม สุนดาไล
๒. ท่านคุณอ่อน
๓. ท่านชง
๔. ท่านนิจ สุนนระราช
๕. ท่านสีโลโลด (เจ้าแขวงเซโดน คนสุดท้าย)^๔

หลังจากที่ประเทศชาติได้รับการปลดปล่อยอย่างสมบูรณ์ได้มีการปรับปรุงเมืองปากเซ และได้มีตาแสงเพิ่มขึ้นจาก ๓ ตาแสง เป็น ๕ ตาแสง คือ ตาแสงดอนเขาะ ตาแสงท่าหิน ตาแสงปากเซ ตาแสงโพตาก และตาแสงท่าหลวง มีหมู่บ้าน ๓๓ หมู่บ้าน มี ๕๓๔๗ ครอบครัว และมีพลเมือง ๓๐,๕๒๗ คน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๖-๑๙๗๕ ภายใต้การนำพาของศูนย์กลางพรรคได้มอบหมายหน้าที่ให้แก่ท่านคำมูย แก้วบัวละพา เป็นผู้ขึ้นำโดยตรง เมืองปากเซ ร่วมกับ ท่านสหายสีเฟื่อง และท่านคำเข้าเคลื่อนไหวกิจกรรมขบวนการประชาชนบรรดาเผ่าเข้าร่วมการปฏิวัติในระบายนี ซึ่งมีความลำบากและสับสนมาก ได้มีการประสานกับหลายภาคส่วนรวมไปถึงเพื่อนบ้านเวียดนาม ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในเมืองปากเซ ได้ช่วยกันลุกขึ้นต่อสู้กับศัตรู

ในวันที่ ๕ พฤษภาคม ได้มีการเปิดเจรจา ๓ ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายนักศึกษา ๗ คน ฝ่ายแนวลาวัรักษชาติ ๗ คน และฝ่ายนายพลสุดใจ ๗ คน แต่การเจรจาไม่ได้รับผล

ภายใต้การนำพาจากท่านประธานไกสอน พรมวิหาร ก็สามารถที่จะยึดอำนาจจากศัตรูได้ และในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๑๙๗๕ ขบวนการแนวลาวัชระก็ได้เข้ามาทำการขับไล่กลุ่มศัตรูให้หนีออกไปได้ด้วยดี และสามารถ ปลดปล่อยเมืองปากเซ ให้มีความเป็นอิสระจากศัตรูได้อย่างชัดเจน

มาถึงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ปี ค.ศ ๒๐๐๕ ศูนย์กลางพรรค ได้ตกลงแต่งตั้งตำแหน่ง ดังนี้

๑. ท่านบุญลับ หยุวนิดชะวง	ประธาน
๒. ท่านคำมูย แก้วบัวละพา	รองประธาน
๓. ท่านสีสหวาด ถาวอนคำ	กรรมการ
๔. ท่านสีเฟื่อง	กรรมการ
๕. ท่านยศ	กรรมการ
๖. ท่านจารย์คุมณี	กรรมการ
๗. ท่านหนูทัก	กรรมการ

^๔ พระพุลาตี ขนติโก (คำวงสา), “บทบาทของพระสงฆ์ ในการเผยแผ่พุทธศาสนาในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๘.

๘. ท่านคำไฟ	กรรมการ
๙. ท่านบุญกว้าง	กรรมการ
๑๐. ท่านเผือก	กรรมการ
๑๑. ท่านสมศักดิ์	กรรมการ
๑๒. ท่านบุญศรี	กรรมการ
๑๓. ท่านหาบ	กรรมการ
๑๔. ท่านสมบุญ	กรรมการ
๑๕. ท่านจารย์สีดา	กรรมการ
๑๖. ท่านหนูแก้ว	กรรมการ
๑๗. ท่านนางขันคำ	กรรมการ

และฝ่ายเมืองปากเซ มีท่านอุย วิไซสัก และท่านอื่นๆอีกจำนวน ๑๕ คน เข้าร่วมการประชุมเตรียมยึดอำนาจ รวบรวมกำลังมวลชนจาก ๒ จุด และรวมไปถึงนักเรียนนักศึกษาพร้อมทั้งพ่อแม่ประชาชนเมืองปากเซ เข้าสู่สนามกีฬาประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน ประกาศโค่นล้มรัฐบาลเวียงจันทน์ และถือว่าการปลดปล่อยเมืองปากเซ ได้รับผลสำเร็จโดยไม่มีเสียงปืนแตก พวกศัตรูถูกกำลังรักชาติรวมเข้าสมมนา ที่แขวงอัตตะปือ และปากซ่อง และอีกจำนวนหนึ่งหนีไปเมืองเวียงไซ.

๓๐ ปี แห่งการพัฒนาของเมืองปากเซ (ตั้งแต่ปี ค.ศ ๑๙๗๕ – ๒๐๐๕)

ภายใต้แสงสว่างแห่งการนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ในภารกิจปกป้องรักษาและพัฒนาประเทศชาติ ประชาชน ชาวเมืองปากเซ ก็ได้พร้อมกันมีจิตใจรักชาติ รักระบอบใหม่ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง หลายภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนยังได้รับการสร้างขึ้นมา และได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

เมืองปากเซ เป็นเมืองจุดใจกลางของแขวงจำปาสัก เป็นสถานที่ยุทธศาสตร์ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ-สังคม เป็นสถานที่ตั้งของสำนักงานองค์การของแขวง และโครงการของศูนย์กลางจำนวนหนึ่งมีเส้นทางไปสู่แขวงต่างๆทางภาคใต้และต่างประเทศ ทั้งเป็นสถานที่การค้า การท่องเที่ยว นักธุรกิจ ทั้งภายในและต่างประเทศ และยังเป็นสถานที่รวมของผู้คนทุกชนชั้น นับทั้งชาวลาว และชาวต่างด้าว

นับตั้งแต่ปี ค.ศ ๑๙๗๕ มาถึงปัจจุบัน มี ๘ ท่านที่ทำหน้าที่คุ้มครองดูแล และ บริหารเมืองปากเซ ซึ่งประกอบด้วย

๑. ท่าน ทองสะไหม สีอำพอน
๒. ท่าน วิไล แก้วมะนี
๓. ท่านบุญทะวี สีวรรวง
๔. ท่านบุญลุด พหรมวิไล
๕. ท่าน บุญเหลื่อม อินธิรัชย์
๖. ท่านนาง บุญเฮียง พันโกสอน (รักษาการ)
๗. ท่าน บุญสวน แก้วสะหง่า
๘. ท่าน ดร. บุญถอง ตีวิไซ
๙. ท่าน สีทน แก้วพวง เจ้าเมือง เมืองปากเซ คนปัจจุบัน

เมืองปากเซ มีสำนักงานทางภาครัฐและเอกชนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งหมด ๒๔ ห้องการ และ ๕ หน่วยงาน แบ่งเป็น ๕ กลุ่มบ้าน มี ๔๒ บ้าน มีจำนวน ๑๒,๓๕๙ ครอบครัว มีพลเมืองทั้งหมด ๗๖,๑๐๘ คน, หญิง ๓๘,๕๓๘ คน ซึ่งในนั้น มีชาวเวียดนาม ๓,๓๗๓ คน เป็นหญิง ๑,๖๔๕ คน และ ชาวจีน ๔๑๒ คน, หญิง ๒๐๔ คน. พลเมืองในเมืองปากเซ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย บริการ ใช้ แรงงาน นายช่างหัตถกรรม ซึ่งประมาณ ๖๗ % อาชีพพนักงาน ๒๗% และทำการผลิตกิจกรรม ๑๓ % การดำรงชีวิตของชาวเมืองปากเซ เป็นไปอย่างเรียบง่ายหมู่บ้านทั้ง ๔๒ นั้นมีรายชื่อดังนี้

ที่	รายชื่อหมู่บ้าน	ที่	รายชื่อหมู่บ้าน
๑	บ้านปากเซ	๒๒	บ้านพันทะนา
๒	บ้านพะบาท	๒๓	บ้านสะพานไซ
๓	บ้านหลักเมือง	๒๔	บ้านดอนเขาะ
๔	บ้านท่าหลวง	๒๕	บ้านโซคอำนวย
๕	บ้านท่าหิน	๒๖	บ้านคันเกิง
๖	บ้านท่ง	๒๗	บ้านแก้งเกิง
๗	บ้านโพนบก	๒๘	บ้านสวนสะหวัน
๘	บ้านห้วยยางคำใต้	๒๙	บ้านแก้งชัน
๙	บ้านห้วยยางคำเหนือ	๓๐	บ้านห้วยเลา
๑๐	บ้านบุงอุดม	๓๑	บ้านโพนสะอาด
๑๑	บ้านโพนงาม	๓๒	บ้านโพนไซ
๑๒	บ้านซัง	๓๓	บ้านนาแหก
๑๓	บ้านโพตาก	๓๔	บ้านท่าไฮ
๑๔	บ้านแอ้	๓๕	บ้านสา่งน้ำมัน
๑๕	บ้านโพนสีไค	๓๖	บ้านสนามไซ
๑๖	บ้านแก	๓๗	บ้านโนนสว่าง
๑๗	บ้านแก้วสำพัน	๓๘	บ้านห้วยปูน
๑๘	บ้านโนนตู	๓๙	บ้านดงเกาะโลง
๑๙	บ้านโนนสะหวัน	๔๐	บ้านจัดสัน
๒๐	บ้านคอนไหล	๔๑	บ้านกลาง
๒๑	บ้านพุม่วง	๔๒	บ้านพุกูน
รวมทั้งหมดมี ๔๒ หมู่บ้าน			

(ตาราง รายชื่อหมู่บ้านภายในเมืองปากเซ)

๓.๒ ประเพณี ฮีต ๑๒ ของชาวพุทธลาวเมืองปากเซ

คำว่า “ฮีต” หรือ “รืต” หรือ “จารีต” ประเพณี” หมายความว่า “ประเพณี อันเนื่องด้วย ศีลธรรมซึ่งคนส่วนรวมถือกันว่ามีค่าแก่สังคมใครประพฤติฝ่าฝืนหรืองดเว้น ไม่กระทำตามที่กำหนดไว้ ถือว่าผิดเป็นชั่ว” ฮีต ๑๒ ของชาวลาว หรือ ชาวเมืองปากเซเป็นฮีตที่บริสุทธิ์เป็นเรื่องของความเชื่อใน พระพุทธศาสนาและเป็นประเพณีพื้นบ้านที่สมาชิกในสังคมจะได้มีโอกาสรวมชุมชนกันทำบุญประจำ ทุกๆปีของเดือนและรอบปี ผลที่ได้รับคือทุกคนจะได้มีเวลาเข้าวัดใกล้ชิดกับพระธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนายิ่งขึ้นทำให้ได้มีโอกาสพบปะและรู้จักมักคุ้นกันยังรวมทั้งเป็นจารีตบังคับให้ทุกคน เสียสละทำงาน ร่วมกันเมื่อว่างจากงานประจำแล้ว ดังนั้นประเพณีฮีต ๑๒ คือประเพณี ๑๒ เดือนจึง หมายถึง ประเพณีของชาวลาว หรือ ชาวเมืองปากเซได้ปฏิบัติกันสืบต่อมาในโอกาสต่างๆ ทั้ง ๑๒ เดือน ในแต่ละปีประเพณีทั้งสิบสองเดือนที่เมืองปากเซถือปฏิบัติกันมานั้นล้วนเป็นประเพณีที่ส่งเสริม ให้คนในชุมชนได้ออกมาร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์กันเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและเพื่อความสมัคร สมานสามัคคีมีความรักใคร่กันของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นการสืบทอดสิ่งที่ตั้งมาจวบจนปัจจุบัน^๕

ประเพณีอีสาน ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมล้านช้าง (แถบหลวงพระบางประเทศลาว) จึงจะเห็นได้ ว่าประเพณีของชาวอีสาน และชาวลาวมีความคล้ายกันเพราะมีที่มาเดียวกันและชาว อีสานและชาวลาวก็ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ เสมือนญาติพี่น้องทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่าง กันด้วย “ฮีต” แปลว่า “จารีต” คือสิ่งที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ฮีตนี้มักจะมีการปฏิบัติ กันเป็นประจำเดือน ครบสิบสองเดือนหรือหนึ่งปี จึงเรียกว่า “ฮีตสิบสอง”^๖

ประเพณี เป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตและจิตใจของคน ซึ่งเมืองปากเซถือว่าเป็นเมือง ท้องที่อันดับแรกของแขวงจำปาสัก ซึ่งการประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมานั้นส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความเชื่อ อาชีพ ค่านิยม และรวมทั้งการทำตามบรรพ บุรุษที่ได้ทำสืบต่อกันมาจนไม่สามารถสืบค้นหาสาเหตุได้ก็มีการติดต่อกับประเทศต่างๆเป็นผลให้มี การเปลี่ยนอารยธรรมวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

ประชาชนในเมืองปากเซ ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ เช่น เวียดนาม จีน แต่โดยส่วนมาก จะเป็นคนลาว ดังนั้นแล้วประเพณีที่พบเห็นในเมืองปากเซจะมีหลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะในเรื่อง ของฮีต ๑๒ ประเพณีภายในเมืองปากเซ จะมีความสำคัญ ซึ่งจะได้กล่าวโดยลำดับต่อไปนี้

^๕ มะทาคำฮุน ฟีลาอิจ, **วิถีชนบท และ ประเพณีโบราณลาว**, (มะลอนทวอจวงจัม : ดอจมาทามพิม, ๒๐๐๙), หน้า ๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

๓.๒.๑ ฮีตที่ ๑ เดือนอ้ายประเพณีบุญเข้ากรรม

เดือนอ้ายหรือเดือนหนึ่ง หรือบางทีอาจจะเรียกว่าเดือนเจียงมีประเพณีการทำบุญประจำเดือน คือ "บุญเข้ากรรม" ก็เป็นบุญหนึ่งที่สำคัญต่อพระสงฆ์ ซึ่งในเหตุการณ์ทางคณะสงฆ์เมืองปากเซก็ได้จัดงานปฏิบัติธรรมที่วัดจอมเพชร ของทุกปี

การเข้ากรรม คือ การอยู่ปริวาสกรรมของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเรื่องของการต้องอาบัตินี้เป็นเรื่องของพระที่ล่วงละเมิดพระวินัยหรือศีลแล้วเกิดโทษหรือความผิด เมื่อเกิดโทษแล้วก็ต้องมีการลงโทษอันเป็นเรื่องธรรมดาของการอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องมีขอบเขตของสังคมหรือกฎระเบียบต่างๆ ที่สังคมนั้นๆ บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันรักษาคนหมู่มากหรือสังคมส่วนรวมไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบของสังคม^๗

กิจกรรมของพุทธศาสนิกชนในกาลนี้ ผู้หวังบุญกุศลก็ร่วมกันดูแลอุปฐากรักษาพระเจ้าพระสงฆ์ที่เข้าอยู่กรรม บริจาคทาน รักษาศีล ฟังธรรม เกี่ยวกับการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระภิกษุเรียกว่า "บุญเข้ากรรม" ส่วนกำหนดการทำบุญดังกล่าวได้กำหนดเอาเดือนอ้าย ส่วนจะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ เพราะมีกำหนดทำกันในระหว่างเดือนอ้ายนี้เอง จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนอ้าย”^๘ สอดคล้องกับพระอาจารย์ อุดมศักดิ์ แก้วพันทวงศ์ ได้กล่าวว่า เฉพาะเดือนอ้าย คือ บุญเข้ากรรม ทางคณะสงฆ์ในเทศบาลเมืองปากเซ ได้นำพระสงฆ์สามเณร แต่ละวัดไปปฏิบัติกรรมฐานสถานที่วัดจอมเพชรทุกๆปี เฉพาะญาติโยมก็ได้มีการทำบุญตักบาตรพร้อมทั้งถวายสังฆทานในงานนี้ด้วย^๙

สำหรับมูลเหตุที่แห่งชำระศีลให้บริสุทธิ์นี้ มีเรื่องกล่าวไว้ในธรรมบท^{๑๐} ว่าในสมัยพระกัสสปะสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้มีภิกษุรูปหนึ่งพายเรือข้ามแม่น้ำแห่งหนึ่ง ในระหว่างนั้นแม่น้ำมีกระแสน้ำไหลเชี่ยว ท่านได้เอามือจับใบตมไคร้ น้ำ เมื่อเรือถูกน้ำพัดไปทำให้ใบตมไคร้ขาดท่านคิดว่าเป็นเรื่องที่มีโทษเล็กน้อย เวลาใกล้ตายคิดอยากแสดงอาบัติ แต่หาภิกษุที่จะรับไม่มี แม้ว่าท่านจะบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในป่านานถึง ๒๐,๐๐๐ ปีก็ตาม ก็ไม่อาจที่จะบรรลุธรรมขั้นสูงได้ เวลาตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นพญานาค ชื่อเอเรกปัต หรือแปลว่า นาคใบตมไคร้ น้ำ คงจะเป็นเพราะเหตุนี้ นักปราชญ์โบราณจึงได้จัดการเข้ากรรมไว้ให้เป็นประเพณีสืบมาตราบเท่าทุกวันนี้^{๑๑}

^๗ สัมภาษณ์ พระอาจารย์สุวรรณ จันทราช, ประธานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงจำปาสัก, ประจำเมืองปากเซ และ หัวหน้าแขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ พระอาจารย์ พุมสะหวัด วรสาน, รองหัวหน้าห้องการศึกษาสงฆ์แขวงจำปาสัก, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์สี(วัดป่า), เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ พระอาจารย์ อุดมศักดิ์ ปณญาวโร (แก้วพันทวงศ์), รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จำปาสักฝ่ายวิชาการ, เจ้าอาวาสวัดอุดมไช เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก. เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **พระอัมมปัทมสูตรคาถาแปล ภาค ๖**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔) หน้า ๑๔๕.

^{๑๑} ปรีชา พินทอง , **ประเพณีโบราณไทยอีสาน** , (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๕๘.

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สำหรับในเมืองปากเซประเพณีบุญเข้ากรรมนี้ก็ได้จัดขึ้นทุกๆปีแต่ละปี สถานที่จัดคือวัดจอมเพชรมีพระสงฆ์สามเณรในเขตเทศบาลเมืองปากเซ ได้เข้าปฏิบัติธรรม กล่าวไว้ว่า ในการเข้าปฏิบัติธรรมนี้ ชาวพุทธลาวถือเป็นบุญใหญ่เพราะจะได้มีโอกาสอุปถัมภ์ และอุปัฏฐาก ถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์คณะใหญ่และเพื่อจะได้ฟังธรรมเทศนาจากครูบาอาจารย์ จะได้มีความเข้าใจในศีลธรรม มากยิ่งขึ้น

๓.๒.๒ ฮีตที่ ๒ บุญคุณลานหรือบุญเดือนยี่

เดือนยี่หรือเดือนสอง “คุณลาน” หมายความว่าเพิ่มเข้าให้เป็นทวีคูณ หรือทำให้มากขึ้นนั่นเองส่วนคำว่า “ลาน” คือสถานที่สำหรับนวดข้าว การนำข้าวที่นวดแล้วกองขึ้นให้สูง เรียกว่า “คุณลาน” การทำประเพณีบุญคุณลานกำหนดเอาเดือนยี่เป็นเวลาทำ^{๑๒} นักปราชญ์โบราณได้จัดการให้มีประเพณีในการทำบุญประจำเดือนนี้ คือบุญคุณลาน

คนลาวสมัยก่อนมีอาชีพทำนาเป็นหลักและต้องการจะทำบุญด้วยการบำเพ็ญทาน ก็ได้จัดให้ลานข้าวเป็นสถานที่ทำบุญ การทำบุญในสถานที่ดังกล่าวเรียกว่า “บุญคุณลาน” โดยกำหนดเอาเดือนยี่หรือเดือนสองเป็นเวลาทำเพราะมีกำหนดทำเอา ในเดือนยี่นี้เองจึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนยี่” แต่ปัจจุบันนี้เพื่อรักษาฮีตครองชาวเมืองปากเซ ยังทำบุญนี้อยู่โดยทุกๆ ปี โดยการจัดงานบุญขึ้นที่วัดในหมู่บ้านแล้วเอาข้าวสารข้าวเปลือกมารวมกันที่วัด นิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ พอตกตอนเช้าก็ตักบาตร ถวายสังฆทาน”^{๑๓}

เหตุของเรื่องนี้มีอยู่ว่าในสมัยของพระกัลลปะพุทธเจ้าได้มีชวานาสองพี่น้องทำนาร่วมกันยามเมื่อข้าวเป็นน้ำนม น้องชายต้องการที่จะทำข้าวมธุปายาสถวายแด่พระสงฆ์ มีพระกัลลปะพุทธเจ้าเป็นประธาน ขวนพี่ชาย แต่พี่ชายไม่เห็นด้วยจึงได้ทำการแบ่งนากันคนละครึ่งพอได้กรรมสิทธิ์ในทีนาแล้วก็เอาข้าวในนาของตนทำบุญถึง ๙ ครั้ง^{๑๔} คือในเวลาข้าวเป็นน้ำนม ๑ ในเวลาที่ข้าวเป็นข้าวเม่า ๑ ในเวลาเก็บเกี่ยวข้าว ๑ ในเวลาที่จักตอกมัดข้าว ๑ ในเวลาที่มัดข้าวเป็นฟ่อน ๑ ในเวลาที่กองข้าวไว้ในลาน ๑ ในเวลาที่ทำเป็นลอม ๑ ในเวลาที่นวดข้าว ๑ ในเวลาที่ขนข้าวใส่ยุ้งฉาง ๑ ในการถวายทานทุก ๆ ครั้ง น้องชายตั้งความปรารถนาการบรรลุเป็นอรหันตสาวกเป็นองค์แรกในสมัยสมณโคตมพุทธเจ้า ครั้นมาถึงศาสนาของพระพุทธโคตม น้องชายได้มาเกิดเป็นพราหมณ์ชื่อว่า “โกณฑัญญะ” และได้ออกบวชเป็นพุทธสาวก และได้บรรลุพระอรหันต์เป็นองค์แรก รวมทั้งได้รับเอตทัคคะคือ เป็นผู้เลิศในรัตตัญญู

^{๑๒} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่กิตติ์ สุลิจัน, แนวโฮมบ้านโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ บุญปอน ศิริบุญโญ, กรรมการศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, พระนักเผยแผ่ประจำเมืองปากเซ และหัวหน้าแขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} พุ.เถร.อ. (บาลี) ๒๖ / ๓๐๓/ ๓๑๘,

ส่วนพี่ชายได้ถวายข้าวเพียงครั้งเดียวคือในเวลาที่ทำนาแล้ว และได้ตั้งอธิษฐานว่า ขอให้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลครั้งมาถึงศาสนาของพระพุทธโคตมได้มาเกิดเป็นสุภททปริพาชกและได้บวชในพระพุทธศาสนา แต่ไม่มีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ในเวลาที่พระองค์จวนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้เข้าทูลถามความสงสัย พอเวลาฟังเทศน์จบลงได้สำเร็จเป็นพระอนาคามี เป็นพระอริยสาวกองค์สุดท้าย^{๑๕}

จากการกล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การทำบุญให้ทานชาวพุทธลาวในเมืองปากเซให้ความสำคัญเป็นอย่างมากจากแต่ก่อนทำในที่ทุ่งนาต่อมาถึงปัจจุบันเราก็เอาเข้ามารวมกันที่วัดแล้วก็จัดตั้งบุญที่วัดแทน เพื่อรักษาฮีตครองไว้ จุดประสงค์หลัก ประการที่หนึ่ง เป็นการทำความบุญอุทิศ ให้พระแม่โพสพ, ประการที่สอง เพื่อความสามัคคีของชุมชน, ประการที่สาม ปฏิบัติตามฮีตครองประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ถ้าในสมัยก่อนจะทำอยู่ที่นาแต่สมัยนี้วัฒนธรรม หรือความเจริญเข้ามาแล้ว โดยเฉพาะในเมืองปากเซในการทำบุญนี้ต้องได้นำเข้าเปลือกข้าวสารมารวมกันที่วัด ตามความเชื่อเราจะเห็นในเวลาการทำบุญชาวพุทธทุกคนต่างก็ตั้งใจเพราะเชื่อว่าจะได้อานิสงค์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นักปราชญ์โบราณลาวจึงได้ยึดถือปฏิบัติจนถึงทุกวันนี้

๓.๒.๓ ฮีตที่ ๓ บุญข้าวจีหรือบุญเดือนสาม(บุญมาฆบูชา)

ข้าวจี เป็นอาหารชนิดหนึ่งของคนลาว อาจจะถือกำเนิดขึ้นโดยการที่ขณะที่นั่งผิงไฟในหน้าหนาว และเป็นช่วงที่เก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จใหม่ๆ โดยธรรมชาติของข้าวใหม่มักมีกลิ่นหอมอยู่แล้ว ในขณะที่นั่งผิงไฟอยู่นั้นก็เอาข้าวเหนียวที่นึ่งแล้วมาปั้นโรยเกลือทาไข่ไก่ นำมาอัง (ข้างไฟ) หรือนำมาย่างไฟให้เกรียมก็ถือว่าสุกแล้วและรับประทานได้ เพราะโดยอุปนิสัยเนื้อแท้ของคนลาวแล้วเป็นคนที่ยืนและช่างคิดอยู่แล้วและต่อมาได้นำข้าวจินี้ไปถวายพระจนกระทั่ง ได้กลายมาเป็นประเพณีงานบุญข้าวจีมาจนถึงทุกวันนี้^{๑๖} สำหรับมูลเหตุของเรื่องนี้มีปรากฏในหนังสือธรรมบท^{๑๗} ได้กล่าวไว้ว่า

ในสมัยหนึ่งนางปุณณทาสีได้ทำขนมแบ่งจี (ข้าวจี) ที่ทำจากร้าข้าวอย่างละเอียดถวายแด่พระพุทธเจ้าและพระอานนท์ นางคิดว่า เมื่อพระพุทธองค์กับพระอานนท์รับแล้วคงไม่ฉัน เพราะอาหารที่เราถวายไม่ใช่อาหารที่ดีหรือประณีตอะไร คงจะโยนให้หมู่กาและสุนัขกินเสียกลางทาง พระพุทธเจ้าทรงทราบวาระจิตของนางและเข้าใจในเรื่องที่นางปุณณทาสีคิด จึงได้สั่งให้พระอานนท์ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐากได้ปูลาดอาสนะลงแล้วประทับนั่งฉันสุดกำลังและในตอนท้าย หลังการทำภัตกิจด้วยขนมแบ่งจีเรียบร้อยแล้วพระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมให้ฟังจนกระทั่งนางปุณณทาสีได้บรรลุโสดาบัน

^{๑๕} ชุ.ธ.อ.(บาลี) ๑ / ๘๗-๘๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่ สุพี สีอำนวย, ประธานแนวลาวสร้างชาติบ้าน บ้านโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, พระธัมมปัทมสูตรคาถา แปลภาค ๖, หน้า. ๒๘๓-๒๘๔.

เป็นอริยอุบาสิกาเพราะ มีข้าวจีเป็นมูลเหตุ ด้วยความเชื่อแบบนี้คนลาวโบราณจึงได้จัดแต่งให้ทำบุญข้าวจีทุกๆ ปี

การทำบุญให้ทานมีข้าวจีเป็นต้นเรียกว่า "บุญข้าวจี" และนิยมทำกันในช่วงเดือนสามข้างแรมจนกระทั่ง มีคัมภีร์ลาวโบราณท่านได้แต่งไว้ว่า “เดือนสามค้อย ลมวอยๆ ปั้นข้าวจีข้าวจีบ่อใส่น้ำอ้อย เณรน้อยเข็ดน้ำตา”^{๑๘} เกี่ยวกับเรื่องประเพณีบุญเดือนสามนี้ นอกจากจะมีบุญข้าวจีแล้วจะนิยมทำบุญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งนับว่าประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของชาวพุทธเรียกว่า บุญมาฆบูชา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญเดือนสามเพ็ญชาวพุทธทำบุญนี้เนื่องรำลึกถึงเหตุการณ์อันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือเป็นวันจาตุรงคสันนิบาต(กองประชุมใหญ่ที่ประกอบด้วยเหตุ ๔ ประการ) คือ

๑. พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ซึ่งจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ เดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เวฬุวันมหาวิหาร

๒. พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป เหล่านี้ ล้วนเป็นพระอรหันต์และได้รับการบวชจากพระพุทธเจ้าโดยตรง ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

๓. พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ต่างมาประชุมพร้อมเพรียงกันโดยมิได้มีการนัดหมาย

๔. วันที่มาประชุม ตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะ คือวันเพ็ญกลางเดือน ๓ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ "โอวาทปาติโมกข์"^{๑๙}

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สำหรับการทำบุญงานบุญข้าวจี หรือ บุญเดือนสามนี้ก็เป็วันที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยนั่นก็คือเป็นบุญมาฆบูชาซึ่งชาวพุทธในเมืองปากเซ เพื่อเป็นการทำบุญครั้งหนึ่งได้ทั้งสองอย่างเลยประยุกต์เอาว่า ในวันมาฆบูชา เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ นี้ ตอนเช้าทำบุญตักบาตร ชาวพุทธก็ได้จ้ข้าวมาน และจัดเตรียมข้าวปลาอาหารหวานคาวต่างๆมาถวายทานเพื่อทำบุญอุทิศหาญาติพี่น้องในตอนเช้า พอตกตอนเย็นก็มาชุมนุมกันที่วัดอีกครั้งหนึ่งนำดอกไม้ธูปเทียน มาทำพิธีไหว้พระสวดมนต์หลังจากนั้นก็เวียนเทียนเพื่อน้อมระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

๓.๒.๔. ฮีตที่ ๔ บุญพระเวสสันดร(บุญมหาชาติ) หรือบุญเดือนสี่

บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ คือบุญที่มีการฟังเทศเวสสันดรชาดกซึ่งประกอบไปด้วยคาถาพันธจัดเป็นกัณฑ์ได้ ๑๓ กัณฑ์เป็นชาดกที่ใหญ่ยืดยาวมาก สำนวนเทศสูกฟังเข้าใจง่ายได้ความรู้ฟังแล้วเกิดศรัทธาปสาทะในการทำบุญกุศลนิยมทำกันในช่วงเดือน ๔ จะเป็นเดือนขึ้นเดือน

^{๑๘} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่อาจ คำสีแสงจัน ชาวบ้านโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ คำแพง มณีวงศ์, เจ้าอาวาส วัดโนนสว่าง, ครูสอนประจำที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

แรมแล้วแต่สะดวก เพราะมีกำหนดการทำในเดือน ๔ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญเดือน ๔ คือ บุญพระเวสน์นั่นเอง^{๒๐} ดังบทกลอนผญาที่ปราชญ์ท่านกล่าวไว้ว่า “ให้ค่อยขอมไปข้างหน้าเดือนสี่มาเป็นเดือนสี่หลังจากบุญข้าวจีสีมาบุญพระเวสเจ้าเฮาสีได้แต่งงานทุกเขตบ้านย่านถิ่นดินลาวสุขสำราญเหลือหลายม่วนมิ่งกะเลยพ้องตกระหว่างตอนคนตั้งใจฟังสือนหวีตอนกัญหาซาลีสีพรากพ่อแม่แก้วคนสี่ให้นั่งฟัง”^{๒๑}

ความหมายคือ ให้ค่อยๆ ไปข้างหน้า เดือนถัดมาคือเดือนสี่ หลังจากบุญข้าวจีแล้วจะเป็นบุญพระเวส (พระเวสสันดรชาดก) เราจะได้เตรียมทำบุญ ทุกเขตดินแดนอีสานสุขสำราญมากล้น พื่อนรำลึกนุสนาน จากนั้นก็จะฟังเทศน์พระเวสสันดร ตอนกัญหา ซาลี จะได้พลัดพรากจากบิดามารดา คนฟังก็จะนั่งร้องไห้^{๒๒}

มูลเหตุแห่งการทำ มีปรากฏการณ์ในเรื่องมัลลยพินธุและมัลลยแสนว่า พระมัลลยได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุศกแก้วจุฬามณีใน สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พบพระศรีอริยเมตไตรยได้ตรัสปราศรัยถามถึงชาวมุขย์ เมื่อทราบชาวมุขย์ทำบุญให้ทานและปรารถนาพบพระองค์แล้วจึงอย่าฆ่าตีบิดามารดา สมณพราหมณาจารย์อย่ายุ่งให้พระสงฆ์แตกแยกสามัคคีกันกับให้อุตสาห์ฟังพระธรรมเทศนาเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันหนึ่งวันเดียว ฟังแล้วเอาไปประพฤติปฏิบัติจะได้ประสบพบศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรยพระมัลลยกับมาถึงโลกแล้วก็แจ้งเรื่องนั้นหม่อมมุขย์ทราบ หม่อมมุขย์ที่ปรารถนาพบศาสนาพระอริยเมตไตรยจึงพากันทำบุญหรือฟังเทศพระเวสสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้^{๒๓}

สำหรับในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก งานบุญพระเวส (บุญมหาชาติ) อาจกล่าวได้ว่าเป็นบุญประจำทุกหมู่บ้านก็ได้ชาวเมืองปากเซมีความตื่นตัว และให้ความสำคัญหลายเพราะเป็นบุญประจำปี และแต่ละวัดก็ได้จัดงานบุญพระเวสตกแต่งประดับวัดวาอารามของตนเพื่อเตรียมพร้อมใส่ในงานบุญนี้บางบ้านได้มีการเอามอลำมาเล่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระอาจารย์ โสพา ปัชโชโต ได้กล่าวว่าโดยรวมแล้วงานบุญดังกล่าวนี้ในเมืองปากเซก็ทำกันทุกวัด แต่สำหรับวัดอาตมาเอง ก็ได้จัดทุกปี และได้นิมนต์พระครูเจ้าจากวัดต่างๆ มาเทศนาจนครบ ๑๓ กัณฑ์ ไม่ได้ขาด แล้วมีการครบถ้วนด้วยมอลำต่างๆ^{๒๔}

^{๒๐} มะทาถำผุม พิลาวิจ, **อัตตะนะท่า และ ปะเขมิบุรณลาว**, (มะกอนหลวงเวียงจันทน์ : ดอญมาภานพิม, ๒๐๐๙), หน้า ๕๙

^{๒๑} แหล่งข้อมูล, <http://www.mettadham.ca/boontaeladien3.htm>. (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐).

^{๒๒} พระสุชี ชาติธรรมโม (ศรีมัตถ์) “ศึกษาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของประเพณีฮีตสิบสอง : ศึกษากรณี ตำบลเมืองเก่าอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔.

^{๒๓} ภิแดง ขอนพะเลิมสุท, **อัตตะนะท่าลาวก่วงกับงานดำริจิตตามฮิด ๑๒ ถอย ๑๔**, (ท่าสะตุดแขวง : โรงพิมพ์ผดสะวิง, ๒๐๐๖), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระอาจารย์โสพา ปัชโชโต ,เจ้าอาวาสวัดโชคชัย, คณะองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แขวงจำปาสัก, เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

จากการกล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า งานบุญพระเวสน์นั้นชาวพุทธในเมืองปากเซได้ให้ความสำคัญ และทุกหมู่บ้านในเมืองปากเซ ได้มีการจัดงานบุญพระเวสน์นี้ประจำปีไม่ได้ขาด บางวัดก็ได้หา หมอลำ มาแสดงเพื่อให้งานนั้นมีสีสัน อีกประการหนึ่งออกตณฺญาตโยมก็จะได้มาร่วมทำบุญในงานนั้นด้วยก็ถือว่า เปิดโอกาสให้ญาติโยมทางไกล ได้มาร่วมบริจาคทานในงานนี้ด้วย เนื่องจากมีความเชื่อว่า ถ้าอยากพบพระศรีอริยเมตไตรยนั้นให้อุตส่าห์ฟังพระธรรมเทศนาเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันหนึ่งวันเดียว ด้วยมูลเหตุดังนี้ หม่อมมนุษย์ที่ปรารถนาพบศาสนาพระอริยเมตไตรยจึงพากันทำบุญหรือฟังเทศพระเวสสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้

๓.๒.๕ ยี่สิบที่ ๕ บุญสงน้ำพระหรือตรุษสงกรานต์ (บุญปีใหม่ลาว)

บุญสงน้ำ คำว่าสงน้ำ ได้แก่ รด หรือ อาบน้ำรดพระพุทธรูป ชื่อว่าสงน้ำพระพุทธรูป รด พระภิกษุสงฆ์ ชื่อสงน้ำพระสงฆ์ รดผู้หลัก ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเชื่อว่าสงน้ำผู้ใหญ่ เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้เฒ่าผู้อาวุโส ของบ้านเมือง กำหนดสง ตรงกับ ๑๔-๑๕-๑๖ เมษายน ของทุกๆ ปี เพราะมีกำหนดทำในเดือนห้าจึงเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่าบุญเดือนห้า คือบุญสงน้ำพระ^{๒๕}

อีกอย่างหนึ่งชื่อตรุษสงกรานต์ คำว่า ตรุษ คือ ตัด หรือ สิ้นได้แก่วันตัดปี,วันสิ้นปี สงกรานต์ คือการย้ายที่เคลื่อนที่ตรุษสงกรานต์คือวันที่พระอาทิตย์เคลื่อนจากปีเก่าก้าวขึ้นสู่อปีใหม่ กำหนดทางสุริยคติ วันที่ ๑๔-๑๕-๑๖ เมษายนของทุกๆ ปี^{๒๖}

ดังที่ปรากฏในบทพญาเกี่ยวกับบุญเดือนห้าว่า “พอถึงเดือนห้าได้พวกไพร่ชาวเมืองจงพากันสงน้ำขัดสีพระพุทธรูปให้ทำทุกวัดแต่อย่าไรม้างห่างเสียให้พากันทำแท้ๆ ไผ่ๆ บั๊ได้ว่าทุกทั่วที่ที่แผ่นหญ้าให้ทำแท้อคนจักสิสุขยังล้นทำถูกคำสอนถึถึครองครวถึแต่ปางปฐมพุน”^{๒๗}

ความหมายคือ ถึงสงกรานต์หรือบุญสงน้ำเดือนห้า ให้ชาวบ้านพากันสงน้ำพระพุทธรูปให้ทุกๆ วัด ทุกๆ คน ทำกันอย่าให้เสียต่อประเพณี จะไม่มีใครว่าได้ จะได้รับความสุขและปฏิบัติถูกคำสอนตามจารีตประเพณีแต่ครั้งก่อน

สำหรับมูลเหตุของการกระทำบุญในเดือนนี้มีเรื่องเล่า กันเป็นนิทานปรัมปราว่ามีเศรษฐีคนหนึ่งไม่มีบุตร จึงได้ไปบวงสรวงพระอาทิตย์ และพระจันทร์ เพื่อขอบุตร เวลาบวงได้สามปีก็ยังไม่ได้บุตรตั้งใจหวัง จึงได้ไปขอบุตรกับต้นไทรอีก เทวดาอารักษ์ที่สิงอยู่ที่ต้นไทรมีความกรุณาได้ไปขอบุตรกะพระอินทร์ พระอินทร์ให้ธรรมาบาลเทพบุตรซึ่งกำลังจะจุติจากสวรรค์ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ โดยให้

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ ทัมใจ วงวิไล, เจ้าอาวาสวัดแก้วมังกราราม เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก. เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} มะทาถำมูม พิลาวี, **อัตตะนะท่า และ ประเพณีโบราณลาว**, (มะกอนทวูจวงจัม : กอญมาทามพิม, ๒๐๐๙), หน้า ๗๒

^{๒๗} พระครูสิริสุตาภรณ์,ดร.(วีระ กิตติวัฒนโธ/ปามัน), **ยี่สิบสอง ครองสิบสี่ ระบอบการปกครองวัฒนธรรมและประเพณีของชาวลาวและชาวอีสานสมัยเก่าและใหม่**, (หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐.

ถือกำเนิดในท้องภรรยาของเศรษฐี เมื่อธรรมบาลกุมารประสูติแล้วเจริญวัยได้เรียนจบไตรเพท (พระเวท)จนได้เป็นอาจารย์สอนทำการมงคลแก่คนทั้งหลาย^{๒๘}

ครั้งนั้น กบิลพรหมในเทวโลกต้องการที่จะทดสอบปัญญาของธรรมบาลบัณฑิต จึงได้ลงมาถามปัญหาเกี่ยวกับศรีหรือศรีของคนเราแต่ละช่วงเวลานั้นอยู่ไหน โดยให้สัญญาว่าถ้าธรรมบาลบัณฑิตแก้ปัญหาได้ภายในวันฉัตรเจ็ด (ครบเจ็ดวัน) จะตัดคอเอาศรีชะของตนบูชาปัญญาของธรรมบาลบัณฑิต แต่ถ้าธรรมบาลบัณฑิตแก้ปัญหาของกบิลพรหมไม่ได้ก็ต้องตัดศรีชะของธรรมบาลบัณฑิต บูชาปัญญาของกบิลพรหมเช่นเดียวกัน สำหรับปัญหาที่ถามกันนั้นมีอยู่ ๓ ข้อ คือ

(๑) ตอนเช้าศรีหรือศรีของคนเราอยู่ที่ไหน?

(๒) ตอนสายหรือตอนเที่ยงศรีหรือศรีของคนเราอยู่ที่ไหน?

(๓) ตอนเย็นหรือตอนค่ำศรีหรือศรีของคนเราอยู่ที่ไหน?^{๒๙}

ปรากฏว่าที่แรก ๆ ธรรมบาลบัณฑิตจนปัญญาที่จะแก้ปัญหานี้ได้ยิ่งใกล้วันทีนัดหมายยิ่งเกิดความกลัดกลุ้มเลยต้องสั่งลาลูกเมียหนีเข้าไปตายเอาดาบหน้า จนกระทั่งเกิดความเหน็ดเหนื่อยจึงได้นอนพักทอดอาลัยที่ใต้ต้นไทรในป่า ในขณะที่นกอินทรีสองตัวเมียที่สร้างรังบนต้นไทรนั้นกำลังคุยกันถึงที่จะไปหากินโดยฝ่ายนกตัวเมียถามนกตัวผู้ว่า พรุ่งนี้จะไปหากินหรือหาอาหารที่ไหน นกอินทรีตัวผู้ตอบว่าพรุ่งนี้จะไม่ไปหากินไกล พรุ่งนี้กบิลพรหมจะได้ตัดคอธรรมบาลบัณฑิต เพราะไม่สามารถตอบปัญหาของกบิลพรหมได้ นกอินทรีตัวเมียได้ถามถึงปัญหาที่กบิลพรหมถามธรรมบาลบัณฑิตแรกๆ นกตัวผู้ก็ไม่อยากจะทำเพราะกลัวข้อความหรือคำตอบของปัญหาจะรู้ว่ไหลไปถึงหูของธรรมบาลบัณฑิตก่อน แต่ก็ทนต่อการรบกวนของนกอินทรีตัวเมียไม่ได้จึงได้ตอบปัญหา ๓ ข้อนั้นไป

ขณะนั้นธรรมบาลบัณฑิตนอนฟังอยู่ใต้ต้นไทรนั่นเองและได้ทราบและเข้าใจถึงคำตอบเกิดความดีใจอย่างล้นเหลือที่ตนเองจะสามารถแก้ปัญหาของกบิลพรหมได้ พอวันรุ่งขึ้นเป็นวันนัดหมายกบิลพรหมได้มาทวงคำตอบและธรรมบาลบัณฑิตได้แก้ปัญหาทั้งสามข้อได้อย่างถูกต้องว่า

(๑) ตอนเช้าศรีหรือศรีอยู่ที่ใบหน้า คนเราตื่นมาตอนเช้าจึงต้องล้างหน้ารวมถึงการแปรงฟันด้วย

(๒) ตอนสายหรือเที่ยงศรีหรือศรีอยู่ที่หน้าอก ในช่วงเที่ยงเป็นช่วงที่มีอากาศร้อน จึงต้องเอาน้ำเย็นลูบ ออก พรหมน้ำอบน้ำหอม ให้บรรเทาความร้อน

(๓) ตอนเย็นหรือตอนค่ำศรีหรือศรีอยู่ที่เท้า คนเราในตอนกลางวันไปทำงานกลับเข้าบ้านอาบน้ำรับประทานอาหารเย็นก่อนจะเข้านอน ก็ต้องล้างเท้าก่อนจึงจะเข้านอน

^{๒๘} ภิแดง พจนภะเสิมสุภ, **วัชทะนะฆ่าลาภฏวักกับภานดำลิจิฉิตตามธิด ๑๒ ธย ๑๔**, (ท่าสะซุณค
แข่งขาด : โรงพิมพ์ดสะวิจ, ๒๐๐๖), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๒๙} ภิแดง พจนภะเสิมสุภ, **วัชทะนะฆ่าลาภฏวักกับภานดำลิจิฉิตตามธิด ๑๒ ธย ๑๔**, อ้าแล้ว,
หน้า ๓๗-๓๘.

กบิลพรหมถูกตัดศีรษะเพื่อเป็นการบูชาปัญญาของธรรมบาลบัณฑิตตามที่ได้ตกลงกันได้ ถือกันว่าเศียรหรือศีรษะของกบิลพรหมนั้นศักดิ์สิทธิ์มาก ถ้าวางไว้บนแผ่นดินก็จะเกิดไฟไหม้ไปทั่วทั้งแผ่นดิน ถ้าโยนขึ้นไปในอากาศฝนจะแล้ง ถ้าทิ้งลงไปในมหาสมุทรน้ำในมหาสมุทรก็จะเหือดแห้ง ก่อนที่จะตัดศีรษะ กบิลพรหมก็ได้เรียกธิดาทั้ง ๗ คนเอาพานมารองรับเอาเศียรและสิ่งเสียดูกสาวทั้ง ๗ คน ให้นำเอาเศียรของพ่อหลังจากที่ตัดแล้วไปแห่รอบเขาพระสุเมรุ ครั้นเสร็จแล้วให้นำไปตั้งไว้ที่ยอดเขาไกรลาส พอถึงกำหนดขวบปีนางเทพธิดาทั้ง ๗ ผลัดกันเชิญเอาศีรษะของพ่อ (ท้าวกบิลพรหม) มาแห่รอบเขาพระสุเมรุแล้วแห่กลับไปยังเทวโลก และลูกสาวทั้ง ๗ ของท้าวกบิลพรหมก็ได้ปฏิบัติตามที่พ่อสั่งเสียทุกประการ^{๓๐}

ชาวลาวก็ได้ถือเอามูลเหตุที่กล่าวมาแล้ว เป็นการทำบุญตรุษสงกรานต์นอกจากจะมีการสงฆ์พระแล้ว ยังมีการสงฆ์น้ำหรือรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เป็นเจ้าบ้านเจ้าเมืองผู้ที่เป็นผู้ที่สงฆ์ชาติกำเนิดผู้ที่มีอุปการคุณเช่น พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เป็นต้น^{๓๑} ซึ่งสอดคล้องกับพระอาจารย์คำแพง มณีวงศ์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ถือว่าเป็นการรดน้ำดำหัวเพื่อขอพรให้ลูกหลานได้อยู่ร่มเย็น นอกจากการสงฆ์น้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่แล้วยังมีการสงฆ์น้ำเครื่องรางของขลังต่างๆ เช่น คุณ เขา นอ งา เขี้ยว หมูตัน จันทาคาด เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องค้าของคุณเหล่านี้ถ้ามีอยู่บ้านใดเรือนใด จะทำให้เจ้าของเรือนนั้นอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวของเงินทอง ในเทศกาลเช่นนี้ให้นำเอาเครื่องค้าของคุณเหล่านั้นออกมาสรงจะทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของมีความสุขความเจริญสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยข้าวของเงินทอง^{๓๒}

กิจกรรมในบุญใหม่นอกจากจะมีรดน้ำดำหัวแล้ว ยังมีอีกกิจกรรมหนึ่ง เรียกว่า ก่อเจดีย์ทราย ชาวบ้านก็จะเอาทรายมากองไว้ที่วัดช่วยกันตกแต่งสวยงามตามสถานที่วัดของหมู่บ้านจัดให้สอดคล้องกับ พ่อใหญ่จารย์ลอน พาวงสัก กล่าวว่า นอกจากนี้ยังมีการขนทรายเข้าวัดก่อเจดีย์ทรายหรือชาวลาวเรียกกันว่า "พระทราย" คือทรายที่ก่อเป็นกองแล้วเอาธงผ้าธงกระดาดไปปักไว้บนยอดและรอบๆ โบราณเรียกว่า "กองประทราย" บ้าง เรียกว่า "กองประทราย" บ้าง หรือจะเรียกให้ตรงกับคำบาลีว่า "วาลุกเจติย" ซึ่งแปลว่า เจดีย์ทราย ซึ่งก็ได้แก่กองพระทรายนั่นเอง มีความเชื่อถ้าเวลา ก่อเจดีย์ทรายให้ตั้งจิตอธิษฐานว่าเราต้องการอะไร อาจสมหวังบ้างไม่สมหวัง ตามความเชื่อ^{๓๓}

^{๓๐} พระสุชี ชาติธรรมโม (ศรีมาตย์) “ศึกษาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของประเพณีฮีตสิบสอง : ศึกษากรณี ตำบลเมืองเก่าอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗.

^{๓๑} มะทาอำมรม พิลาวิจ, **อัตตะนะข่า และ ประเพณีบุญลาว**, อ่างแก้ว, หน้า ๗๔-๗๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ คำแพง มณีวงศ์, เจ้าอาวาส วัดโนนสว่าง, ครูสอนประจำที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่จารย์ลอน, มัคคทายกวัดโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๐๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

มูลเหตุของประเพณีการก่อเจดีย์ทรายในจาริตที่ห้านั้น มีเรื่องเล่าในพระไตรปิฎก^{๓๔} ว่า ครั้งหนึ่ง พระเจ้าปัสเสนทิโกศลเสด็จไปถึงหาดทรายริมฝั่งแม่น้ำใกล้เมืองพระองคได้ทอดพระเนตร เห็นทรายขาวบริสุทธิ์ผุดผ่อง และมีจิตใจเลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์จึงได้กวาดเอาทราย มากองบูชาพระรัตนตรัยนับได้ ๘๔,๐๐๐ กอง เท่ากับจำนวนที่เกี่ยวกับหมวดธรรมที่พระพุทธเจ้าทรง แสดงไว้ ตลอดช่วงที่บำเพ็ญพุทธกิจ ๔๕ พรรษา ครั้นแล้วจึงได้เสด็จไปทูลถาม พระพุทธเจ้าถึง อานิสงส์ของการก่อเจดีย์ทรายถึง ๘๔,๐๐๐ องค์ หรือเจดีย์ทรายเพียงองค์เดียวก็ได้อานิสงส์มาก คือ จะไม่ตกนรกหลายร้อยชาติ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเกิดเป็นมนุษย์สมบัติเพียบพร้อมไปด้วยยศศักดิ์ บริวาร มีเกียรติชื่อเสียงขจรไปทั่วทิศานุทิศ ครั้นตายไปแล้วก็จะประสบสวรรค์สมบัติมีนางฟ้าเป็น บริวาร โดยอาศัยเหตุที่การก่อเจดีย์ทรายมีอานิสงส์มาก คนโบราณจึงนิยมก่อพระทราย หรือเจดีย์ ทรายเป็นประเพณีจนทุกวันนี้

ประเพณีในการทำบุญอีกอย่างหนึ่งเทศกาลนี้ คือ การปล่อยสัตว์เป็นการปล่อยสัตว์ให้พ้น ทุกข์ไถ่ชีวิตสัตว์ไว้ เช่น นก ปู ปลา หอย เต่า เหล่านี้เป็นที่นิยมปล่อยเพราะถือว่าการไถ่ถอนสัตว์อื่น นั้นมีบุญมาก เป็นการปลดปล่อยสัตว์ให้พ้นทุกข์และเป็นการเจริญพรหมวิหาร ไปในตัวถูกต้องตาม หลักธรรมในพุทธศาสนาอีกด้วย^{๓๕}

จากการกล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า บุญสงกรานต์ หรือ บุญปีใหม่ลาว ชาวพุทธทั่วหน้า โดยเฉพาะชาวเมืองปากเซก็พากันมาสรงน้ำพระตามสถานที่ต่างๆที่ทางวัดได้จัดเตรียมไว้ให้เพื่อขอ ขมาพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ตลอดถึงพระพุทธรูปเพื่อความสุขสวัสดิ์ในวันปีใหม่ตามความเชื่อที่คนลาวได้ เชื่อกันมาว่าการขอขมาต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์เป็นการแสดงถึงเป็นการขอโทษกรรม ไม่ว่าจะ เป็น ทางกาย ทางวาจา ทางใจก็ดี เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้งดโทษให้

๓.๒.๖ ฮีตที่ ๖ ประเพณีบุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหก (วันวิสาขบูชา)

บุญเดือนหก เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวลาวโดยเฉพาะชาวเมืองปากเซก็ได้จัดงานบุญ บั้งไฟขึ้นทุกปี เพราะเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการขอฟ้าฝนอันมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนลาว โดยที่ ส่วนใหญ่แล้วคนลาวมีอาชีพในด้านกสิกรรมเป็นหลักเพื่อให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลอาจจะไม่ได้จัด ในตัวเมืองเพราะมีตึกบ้านช่อง แต่ก็จจะรวมตัวกันที่นอกเมืองบ้านไหน ที่เป็นทุ่งนา อีกอย่างก็เพื่อ รักษา ฮีตครองจากความเชื่อฝนจะได้ตกถูกต้องตามฤดูกาล^{๓๖}

ในการทำบั้งไฟคือการนำเอาดินประสิว (คนลาวเรียกว่าขี้เจีย) มาโขกหรือบดผสมกับถ่าน ให้แหลก ละเอียด (คนลาวเรียกว่าหมื่อ) แล้วบรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่อัดให้แน่น แล้วเจาะรูใส่หาง

^{๓๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๖ / ๑๓๑ / ๑๗๙.

^{๓๕} มะฆาลำฌุม ฆิลาวัจ, **วัชทะนะฆ่า และ ปะเขมิบุราณลาว**, อ้ายแล้ว, หน้า ๗๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ พุมสะหวัด วรสาน, รองหัวหน้าห้องการศึกษาสงฆ์แขวงจำปาสัก, เจ้าอาวาส วัดเวินปากวาง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

เรียกว่าบั้งไฟการทำบุญให้ทานและมีความเกี่ยวข้องกับบั้งไฟ เรียกว่า "บุญบั้งไฟ" อีกอย่างหนึ่งท่านเรียกว่า "บุญเดือนหก" เพราะมีกำหนดทำกันในเดือนหก^{๓๗} ในเดือนนี้ได้มีบทพญาเกี่ยวกับประเพณีการทำบุญในเดือนนี้ว่า “ฮอดเดือนหกเสียงฟ้าไขประตูล่องขอกชาวเมืองคนมีแต่ฝนกับลมส่งเสียงกึกก้องสายตามองเห็นแล้วในใจก็หากม่วนเขียดอีม้อออกเต็นฟ่อนเกี่ยวใส่ผู้สาว”^{๓๘}

ความหมายคือ ถึงเดือนหกเสียงฟ้าร้องเปิดประตู บอกชาวชาวเมือง มีแต่ฝนกับฟ้าส่งเสียงกึกก้อง สายตามองไปจิตใจก็สุขสรรค์ กบเขียดโลดเต็นออกหาตัวเมีย (เพราะเสียงฟ้าร้อง) การทำบุญบั้งไฟในเดือนหกนั้น เกิดจากความเชื่อที่ว่า พระยาคันคากได้ทำสัญญาสงบศึกกับพระยาแสนหลังจากที่ต่อสู้กันแล้ว พระยาแสนเกิดพายุแพ้และยอมเป็นเมืองส่วย (เมืองขึ้น) จะมอบบรรณาการด้วยการแต่งฝนฟ้าให้ทุกปี ซึ่งเมื่อถึงเดือนหก คนในเมืองมนุษย์ก็จะจุดบั้งไฟขึ้นไปเตือนพระยาแสนเพื่อให้รู้ว่าถึงฤดูทำนาแล้วและให้พระยาแสนส่งฝนตกลงมา ชาวเมืองก็จะได้นานาทั่วถึงกันส่วนรายละเอียดมีปรากฏแล้วในนิทานเรื่องลำพระยาคันคาก

นอกจากนี้ บางท้องถิ่นถือว่าการจุดบั้งไฟเพื่อเหตุผลดังกล่าวแล้ว ยังถือว่าเป็นการเสี่ยงทายว่าฟ้าฝนปีนี้จะเป็นอย่างใด โดยการสังเกตจากบั้งไฟที่จุดหากว่าบั้งไฟขึ้นดีไม่มีเหตุขัดข้องก็ถือว่าฟ้าฝนในปีนี้ ดีแต่หาว่าบั้งไฟไม่ขึ้นหรือมีอุปสรรคถือว่าฟ้าฝนในปีนั้นไม่ค่อยจะดี และมักจะมีการหามเอาช่างที่ทำบั้งไฟที่ไม่ขึ้นโยนลงบ่อโคลน เป็นการลงโทษและเป็นที่สนุกสนาน เกี่ยวกับประเพณีความเชื่อในเรื่องนี้ ได้ปฏิบัติเป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบันนี้^{๓๙}

การทำบุญอีกอย่างหนึ่งในเดือนหกนี้คือบุญวิสาขะอันเป็นประเพณีการทำบุญที่พุทธศาสนิกชนทั่วไป นิยมกระทำกัน ชาวเมืองปากเซได้สืบสานประเพณีนี้มาเป็นเวลาช้านานแล้วนั้นก็คือ

วันวิสาขบูชาเป็นที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนา สาเหตุที่เรียกว่าวิสาขบูชา นั้น เดือนหกภาษาบาลีเรียกว่า เดือนวิสาขะหรือเดือนวิสาขมาส การทำบุญในเดือนวิสาขะหรือเดือนหก เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้าเรียกว่า "บุญวิสาขะ"^{๔๐} โดยวิสาขบูชานี้เป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธรเจ้า ซึ่งเหตุการณ์สำคัญเหล่านี้เกิดขึ้นในวันเดียวกัน คือวันเพ็ญเดือนหก ทุกวันนี้พุทธศาสนิกชนยังคงพากันทำการบูชาพระพุทธรเจ้า ด้วยการเวียนเทียนและบูชา

^{๓๗} ปรีชา พินทอง , **ประเพณีโบราณไทยอีสาน**, (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๘๗.

^{๓๘} แหล่งข้อมูล, <http://www.baanmaha.com/community/threads/47165>.

(๐๖ มีนาคม ๒๕๖๐).

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายคำพุด วิมตต์จิตร, รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ บุญจันทร์ ห่อจินยวงศ์, หัวหน้าห้องการ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ด้วยเครื่องสักการะมีดอกไม้ธูปเทียนเป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทำการบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสอน พระพุทธเจ้า โดยการสมาทานอุโบสถศีล เจริญเมตตาภาวนาอีกด้วย^{๔๑}

จากกล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟนั้น จุดประสงค์ตามความเชื่อเพื่อขอฟ้า ขอฝนจากพญาแถนที่อยู่เบื้องบนให้ตกถูกต้องตามฤดูกาลก่อนลงทำไร่ทำนา ชาวลาวส่วนมากก็เป็น ชาวลาวยังก็เป็นกิจกรรมในชุมชนด้วย ในเมืองปากเซบางบ้านก็ได้มีจัดงานทุกๆ ปีโดยเฉพาะใน เขตนอกเมืองอีกอย่างสะดวกสบายกับสถานที่ชาวเมืองก็ได้ไปร่วมงานกันอย่างสนุกสนาน และ ใน เดือนเดียวกันก็เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้นก็คือวันเพ็ญเดือนหกวันวิสาขบูชาโดย วันวิสาขบูชานี้เป็นวันคล้าย วันประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ชาวพุทธ ทั่วหน้าโดยเฉพาะในเมืองปากเซก็มีเข้าวัดทำบุญตักบาตรในตอนเช้า พอตกเย็นก็เข้าวัดอีกที่หนึ่งเพื่อ รวมตัวกันไหว้พระสวดมนต์เจริญเมตตาภาวนาหลังจากนั้นเวียนเทียน เพื่อระลึกถึงคำสอนของ พระพุทธเจ้า

๓.๒.๗ ฮีตที่ ๗ บุญชำระหรือบุญเดือนเจ็ด

บุญชำระนี้ก็คือการชำระล้างมลทิน ผงฝุ่น หรือสิ่งที่สกปรก รุงรังให้สะอาดปราศจาก มลทินหรือความมัวหมอง เรียกว่า "ชำระ" หรือภาษาลาวเรียกว่า "ชำระ" สิ่งควรเอาใจใส่ในการชำระ ให้สะอาดนั้นมีอยู่ ๒ อย่าง คือ ความสกปรกภายนอก ได้แก่ ร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยที่ และความ สกปรกอีกอย่างหนึ่งคือ ความสกปรกภายใน ได้แก่ จิตที่มีความโลภ โกรธ หลง อันสิ่งที่เป็นอกุศลมูล หรือสิ่งเป็นมูลเหตุของความไม่ดีไม่งามที่จะทำให้จิตใจของคนเราเศร้าหมองได้

การชำระในประเพณีนี้ ได้แก่ การที่บ้านเมืองเกิดความเดือดร้อน มีข้าศึกมาทำลาย มีโจร ปล้น เกิดรบราฆ่าฟันแย่งชิงกันเป็นใหญ่ เกิดโรคระบาด ผู้คน ช้าง ม้า วัว ควาย ล้มตายเพราะไข้เข้า เจ้าสุญ (ผีโกรธ) ถือกันว่าบ้านเมืองเกิดเดือดร้อน ชะตาบ้านเมืองขาด จำต้องมีการชำระให้หายจาก เสนียดจัญไรเหล่านั้น การทำบุญเกี่ยวกับการชำระบ้านเมืองนี้ เรียกว่า "บุญชำระ" และมีกำหนดทำ กันในเดือน ๗ จึงได้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนเจ็ด"^{๔๒}

ความหมายในการทำบุญนั้นก็คือ เมื่อเกิดเหตุชั่วร้ายขึ้น ชาวบ้านก็พากันทำบุญชำระเพื่อ ไม่ให้อันตรายไม่มาผ่าน นิมนต์พระขึ้นบ้านสวดมนต์คลปริตร และรับฟังเทศนาธรรมคำสอน บุญจะคอย ช่วยส่งเสริมสร้างราศี บารมีผลทานจะไถ่มารให้หนีพ้น ตั้งแต่เราเคยได้ยินที่ผ่านมามีว่าบุญชำระเพื่อลด ความเดือดร้อน บ้านเมืองจะร่มเย็นเป็นสุข และที่ชาวบ้านนิยมกันทำกันอีกอย่างหนึ่ง หาววันที่ เหมาะสมแล้วตกลงกันทำบุญชำระขึ้นชาวบ้านก็นำมามารวมตัวกันที่วัดโดยมีการโยงด้าย สายสิญจน์รอบหมู่บ้านพอตกเย็นก็นิมนต์พระสงฆ์ท่านสวดมนต์คลปริตร เพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจาก

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ อ่อนแก้ว เดชวรจักร, ประธานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์เมืองปากเซ เมื่อวันที่ ๐๗ มิถุนายน ๒๕๖๐.

หมู่บ้านและที่อยู่อาศัย หรือ บางครั้ง เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเข้ามาก็มีการทำเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ พระอาจารย์ไชปัญญา จันทร์ปญโญ ^{๔๓} กล่าวว่า จุดประสงค์เพื่อเป็นการชำระล้างเสนียดจัญไร ที่จะเกิดกับบ้านเมือง เพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบสุขลูกหลานจะได้อยู่เย็นเป็นสุข

มูลเหตุที่ทำบุญชำระนี้ มีเรื่องเล่าไว้ว่า สมัยหนึ่งในเมืองไพสาลี ได้เกิดข้าวยากหมากแพง และฝนแล้ง ผู้คน ช้าง ม้า วัว ควาย ล้มตายลงเป็นอันมากเกิดมีโรคหิวาต์ระบาดทั่วทั้งเมืองเต็มไปด้วยซากศพ เจ้าเมืองผู้ปกครองเมืองไพสาลี จึงได้ไปทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ อีก ๕๐๐ รูป เสด็จจากกรุงราชคฤห์มายังเมืองไพสาลีโดยทางเรือ เพื่อมาขจัดปัดเป่าหรือมาชำระเสนียดจัญไรที่เกิดขึ้น การเดินทางในสมัยนั้นใช้เวลาเดินทางถึง ๗ วัน จึงเสด็จมาถึงเมืองไพสาลีได้ พอเมื่อพระองค์เสด็จมาถึงแล้วเกิดฝนตกทำไห้ในเมืองเกิดน้ำท่วมมีระดับประมาณหัวเข่า น้ำที่ท่วมนั้นกลายเป็นผลดีแก่เมืองไพสาลี โดยได้พัดพาเอาซากศพของคนและสัตว์ลงสู่แม่น้ำและไหลออกสู่ทะเล ในที่สุด ในครั้งนั้นพระองค์ได้ทำนํ้ามนต์ใส่บาตรให้พระอานนทํานํ้ามนต์นั้นไปพรหมจรรย์พระนครโรคภัยไข้เจ็บก็เกิดระงับดับหายไป ด้วยอนุภาพของพระพุทธเจ้าและนํ้าพุทธมนต์นั้น คนโบราณอีสานอาศัยความเชื่ออันนี้ จึงได้พากันทำเป็นประจำเพณี เมื่อถึงเดือน ๗ ของทุกๆ ปี ^{๔๔} ดังนั้นจึงได้พากันปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน.

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถ สรุปได้ว่า ในการทำบุญแต่ละครั้งชาวโบราณนั้นท่านก็มีหลักการความเป็นมาอย่างชัดเจน เพื่อให้ที่จะให้รุ่นลูกหลานได้สืบทอดไว้ในภายหน้า อย่างการทำบุญชำระนี้ เพื่อป้องกันอันตรายต่างๆอย่าง สมัยหนึ่งในเมืองไพสาลี ได้เกิดข้าวยากหมากแพงและฝนแล้ง ผู้คน ช้าง ม้า วัว ควาย ล้มตายลงเป็นอันมากเกิดมีโรคหิวาต์ระบาดทั่วทั้งเมืองจึงได้มีการให้เจ้าเมืองผู้ปกครองเมืองไพสาลี จึงได้ไปทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ มาชำระขจัดปัดเป่าเหตุร้ายเหล่านั้นได้ โบราณท่านก็ได้เอาเนื้อในเหล่านั้นมาสืบทอดให้ลูกหลานโดยการเล่าเรื่องและเป็นเคล็ดลับในการทำบุญสืบทอดมาทุกวันนี้ อีกอย่าง ทำบุญทุกเดือนก็เพื่อที่จะได้พบปะกันจะได้ปรึกษาหารือ เรื่องต่างๆ ในชุมชนต่อไปในการครั้งหน้าก็จะได้มีความสามัคคีกันหมู่บ้านของตน

๓.๒.๘ ฮีตที่ ๘ บุญเข้าพรรษาหรือบุญเดือนแปด(วันอาสาฬหบูชา)

เดือน ๘ เป็นเดือนอยู่ในระยะหน้าฝน และเป็นเดือนที่พระอยู่จำพรรษาตลอดสามเดือนไม่ไปค้างคืนที่อื่น ยกเว้นแต่มีกิจที่จำเป็น บางทีพอที่จะอนุโลม ให้ไปค้างคืนที่อื่นได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน ๗ วัน ถ้าเกินนั้นถือว่าพรรษาขาด โดยปกติแล้วกำหนดเอาวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ของปีที่เป็นปกติมาส (๘ ครั้งเดียว) เป็นวันอธิษฐานเข้าพรรษา สำหรับปีที่เป็นอธิกมาสคือ ๘ สองครั้งกำหนดเอาวัน

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ ไชปัญญา จันทร์ปญโญ, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์สีกะ เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๔} มะทาถำผุม พิลาวีจ, **อัตตะนะท่า และ ปะเขนิบุราณลาว**, อ่างแก้ว, หน้า ๘๕-๘๖

แรม ๑ ค่ำเดือน ๘ หลัง เป็นวันอธิฐานเข้าพรรษา เพราะมีกำหนดทำกันในเดือน ๘ เป็นประจำ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนแปด"^{๔๕}

ความเป็นมา สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์. ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติการจำพรรษาแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นเที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน ว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้เที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำตมชาติอันเขียวสด เปียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชีวิตะ ยังสัตว์เล็กๆ จำนวนมากให้ถึงความวอดวายเล่า ก็พวกปริพาชกอัญญะเดียรฉัตรเหล่านั้นเป็นผู้กล่าวธรรมอันต่ำทราม ยังพัก ยังอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน อนึ่ง ฝูงนกเหล่านี้เล่าก็ยังทำรังบนยอดไม้ และพักอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน ส่วนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำตมชาติอันเขียวสดเปียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชีวิตะ ยังสัตว์เล็กๆ จำนวนมากให้ถึงความวอดวาย ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมมีกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้จำพรรษา"^{๔๖}

ส่วนการทำบุญในวันเข้าพรรษานี้ ชาวเมืองปากเซ ทุกหมู่บ้านส่วนใหญ่แล้วการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าในวัดที่ใกล้ หมู่บ้านของตน บางท่านก็เดินสายทำบุญหลายวัดในฤดูเข้าพรรษานี้ จะมีการถวายเทียนเข้าพรรษา เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้จุดบูชาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณตลอดพรรษา และอีกอย่างหนึ่งคือการถวายผ้าอาบน้ำฝน เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้นุ่งอาบในหน้าฝน^{๔๗}

ตลอดทั้งการใช้ประโยชน์อย่างอื่นตามความเหมาะสมเดือนแปด พอตกเย็นญาติโยมก็นุ่งขาวห่มขาวมารวมกันที่วัดเพื่อไหว้พระปฏิบัติธรรม ตามวัดใกล้หมู่บ้านของตน นี่มีบทพญาประจำเดือนที่นักปราชญ์โบราณกล่าวไว้ว่า “จันทร์เพ็ญแจ่มทอแสงใสสง่าเดือนแปดมาสอดแล้วแววสี

^{๔๕} พระสุชี ชาครธมโม (ศรีมาตย์) “ศึกษาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของประเพณีฮีตสิบสอง : ศึกษากรณี ตำบลเมืองเก่าอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๑.

^{๔๖} ภิแดง พอมระเลิมสุก, *อัตตะบะบะทาลาวกับงานดำริ่งชีวิตตามฮีต ๑๒ ถอย ๑๔*, อ่างแล้ว, หน้า ๖๑-๖๒.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ สุวัน จันทราช, ประธานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงจำปาสัก, ประจำเมืองปากเซ และ หัวหน้าจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ขึ้นสิ้นหลังเดือนนี้สงฆ์เพี้ยนยังเข้าอยู่จำพรรษาภาวนาอบรมข่มใจทุกแล่งเข้าเฝ้ามาพากันเข้าเฝ้าบุญพร้อมพร้อมถวายผ้าอาบน้ำฟ้าให้ญาท่านได้ใช้สอย”^{๔๘}

ความหมายคือ “พระจันทร์สว่างทอแสงสดใส เดือนแปดมาถึงแล้ว พระภิกษุสงฆ์ท่านจะเข้าจำพรรษา ภาวนาอบรมข่มใจทุกเข้าเย็น พวกเราจงพร้อมเพียงกันถวายผ้าอาบน้ำฝนให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้สอย ท่อนที่สอง ว่า เมื่อเดือนแปดเข้ามาถึง หมู่พระภิกษุสงฆ์เข้าจำพรรษา ทำตามพระพุทเจ้าผู้ทำก่อน ไม่เคยเลิกร้างทำกันมาตลอด แล้วพากันชวนหาของไปทำบุญอย่าได้ขี้เกียจ ให้ทำไว้เถิดบุญ”

ในเดือนแปดนี้ ยังมีวันสำคัญอีกวันหนึ่งคือ วันอาสาฬหบูชา คือการบูชา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ถ้าปีใด มีเดือน ๘ สองหน ก็เลื่อนไปเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลัง ซึ่งเป็นวันที่พระพุทเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา หรือธรรมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี^{๔๙} ในครั้งนั้น ถือได้ว่าเป็นวันเกิดของพระสงฆ์ อันเป็นเหตุให้ไตรรัตนะศรบองค์สาม คือ พระพุท พระธรรม และพระสงฆ์ เพราะหลังจากที่พระพุทเจ้า แสดงธรรมจบลง อัญญาโกณฑัญญะพราหมณ์ ก็ได้ดวงตาเห็นธรรม คือการเข้าใจและรู้ความ เป็นจริงของสรรพสิ่งว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งนี้เกิดขึ้นเป็นธรรมตา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมตา”^{๕๐} จึงได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท และได้เป็นอริยสาวกสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา วันอาสาฬหบูชา เป็นวันที่มีความครบสมบูรณ์องค์สาม แห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุท พระธรรม พระสงฆ์ อย่างสมบูรณ์แบบ เมื่อถึงวันสำคัญดังกล่าวชาวพุทธก็ทำการบูชาเหมือนกับวันสำคัญทางพุทธศาสนาเหมือนกับวันอื่นๆ

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บุญเข้าพรรษาก็มีอิทธิพลอย่างหนึ่งต่อชาวพุทธเมืองปากเซ บางคนก็อาศัยระยะเวลา ๓ เดือนนี้ งดการดื่มเหล้า งดสูบบุหรี่ ทุกวันพระ หรือตลอดพรรษา แล้วแต่ละคนมีความเชื่อว่า ได้บุญมีอานิสงส์ในช่องระยะเข้าพรรษา อีกอย่างหนึ่งก็เป็นการประหยัทรายจ่ายทางครอบครัวอีกด้วยแถมยังไม่ผิดลูกผิดเมียด้วย ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีทั้งต่อตนเอง และ ต่อครอบครัวอีกด้วย

๓.๒.๙ ฮีตที่ ๙ บุญข้าวประดับดินหรือบุญเดือนเก้า

คำว่า ข้าวประดับดิน ได้แก่ข้าว และ ของคาว หวาน พร้อมทั้งหมากพลู ยาสูบ ที่ห่อด้วยใบกล้วย หรือ ยาซอง หรือ วัตถุอื่นๆ แล้วนำไปวาง หรือ ห้อยไว้ตามต้นไม้ตามบริเวณกำแพงวัดบ้าง (คนลาว โบราณเรียกกำแพงวัดว่า ต้ายวัด) หรือตามพื้นดิน เรียกว่า ข้าวประดับดิน กำหนดการทำใน

^{๔๘} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่ลอน พาวงค์สา, มัคทายกวัดโนนสว่าง, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๐๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ บุญปอน ศิริบุญโญ, กรรมการศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, พระนักเผยแผ่ประจำเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} พ.ป.(ไทย) ๓๑/๓๐/๔๘๕.

วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙^{๕๑} นักปราชญ์โบราณได้กล่าวไว้เป็นบทพญา โดยได้พรรณนาถึงความอุดมสมบูรณ์และประเพณีการทำบุญในเดือนนี้ว่า “พอถึงเดือนเก้าแล้วเป็นกลางแห่งวัสสากาลฝูงประชาชนชาวเมืองก็เล่าเตรียมตัวพร้อมพากันทานยังข้าวประดับดินกินก่อนทายกถวายทานให้เจ้าพระสงฆ์พร้อมสู่กาย”^{๕๒}

ความหมายคือ พอถึงเดือนเก้าเป็นกลางแห่งพรรษา ประชาชนชาวเมืองก็เตรียมตัวพร้อมพากันแบ่งข้าวประดับดินไว้ก่อน ทายกถวายทานให้พระสงฆ์

มูลเหตุของความเป็นมาของเรื่องการทำบุญข้าวประดับดินนี้ เกิดจากความเชื่อตามนิทานธรรมบท โดยปรารภถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ยักยอกเงินวัด ของสงฆ์ต่างๆ ไปเป็นของตนเอง ในสมัยพระกัสสปะพุทธเจ้า พวกอดีตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระสมณโคตมพุทธเจ้าในภัททกัปนี้ ก็ไม่ได้กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่พวกญาติเหล่านั้น

พอตกกลางคืน พวกเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ได้มาส่งเสียงร้องอันโหยหวน และแสดงรูปร่างน่ากลัวให้แก่พระเจ้าพิมพิสารได้ยินและเห็น พอเช้าวันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปถามพระพุทธรูป พระพุทธรูปทรงเล่าเรื่องราวที่เป็นมูลเหตุให้พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบ พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญถวายทานอีก แล้วทรงอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ตายไปแล้วได้รับส่วนกุศลแล้ว ได้มาแสดงตนให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นและทราบว่า ทุกข์ที่พวกญาติได้รับนั้นทุเลาเบาบางลงแล้ว เพราะการอุทิศส่วนกุศลของพระองค์^{๕๓}

การทำบุญข้าวประดับดินก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ตายไปแล้ว ชาวลาวโดยเฉพาะชาวเมืองปากเซ ถือเป็นประเพณีที่จะต้องทำกันทุกๆ ปี มิได้ขาด โดยได้กำหนดเอาวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า เป็นเกณฑ์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนเก้าดับ” บางท้องถิ่นอาจจะเรียกว่า “บุญเดือนเก้าดับก็มี” สอดคล้องกับ พ่อใหญ่คำ สุธิยะจันท์ ได้กล่าวว่า^{๕๔} สำหรับในบุญข้าวประดับดินนี้ ต้องตั้งแต่เช้าตามความเชื่อกล่าวว่า เป็นวันปล่อยเปรต หลังเที่ยงคืน เพราะฉะนั้น ชาวบ้านก็จัดเตรียมข้าวอาหารคาวหวานมาวางไว้ตามกำแพงวัด หรือตามต้นไม้ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว มารับเอาอาหารในคืนนั้น พอสว่าง ก็มาทำบุญตักบาตรที่วัดอีกครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับ

^{๕๑} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่ลอน พาวงค์สัก, มัคทายกวัดโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก. เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๒} มะฆาลำเฒ่า พิลาวิจ, **วัดทะนะท่า และ ประเพณีบูชาลาว**, อ่างແລ້ວ, หน้า ๑๐๙.

^{๕๓} พระสุชี ชาติธรรมโม (ศรีมาตย์) “ศึกษาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของประเพณี ฮีต ลิบสอง : ศึกษากรณี ตำบลเมืองเก่าอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่คำ สุธิยะจันท์, แนวลาวสร้างชาติบ้านโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

พ่อใหญ่สุพี สืออำนวย ได้กล่าวไว้ว่า^{๕๕} บุญข้าวประดับดินหมายถึง การนำไปอุทิศให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว รุ่งสว่างราวๆ ตี ๓-๔ ของเช้าวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ แต่ละครัวเรือนจะนำเอาห่อข้าวน้อยใหญ่ที่เตรียมไว้ไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่ ตามทางเดิน หรือริมกำแพงในวัด จะทำกันแบบเงียบๆ ไม่มีการตีกลอง ตีฆ้องแต่อย่างใด ระหว่างที่วางห่อข้าวน้อย ก็จะมีการจุดธูปเทียน เพื่อบอกให้ดวงวิญญาณญาติพี่น้องที่ตายไปมารับส่วนกุศลที่ได้อุทิศไปให้

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บุญข้าวประดับดินก็มีอิทธิพลต่อชาวลาวไม่น้อยเฉพาะชาวพุทธเมืองปากเซ ก็เช่นเดียวกัน ในงานบุญนี้ศรัทธาญาติโยมต้องตื่นแต่เช้าเพื่อที่จะทำอาหารคาวหวานทำเป็นห่อข้าวน้อยใหญ่ตามศรัทธา มาวางไว้ตามริมกำแพงวัด ตามต้นไม้ ด้วยมีความเชื่อว่า ญาติพี่น้องที่ได้ล่วงลับตายไปแล้ว จะได้มารับส่วนบุญกุศลจากลูกหลาน โดยมูลเหตุจากญาติพี่น้องของ พระเจ้าพิมพิสารได้ยกยอกเงินวัด ของสงฆ์ต่างๆ เป็นของตนเอง ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร เมื่อครั้งถวายทาน พระเจ้าพิมพิสารก็ไม่ได้กรวดน้ำ เป็นเหตุไม่ให้อาตมาของพระองค์ไม่ได้ไปเกิด ชาวยุทธในเมืองปากเซก็ได้ยึดหลักการเหล่านี้ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน

๓.๒.๑๐ ยี่สิบที่ ๑๐ บุญข้าวสาก (สลากภัตร) หรือบุญเดือนสิบ

คำว่า สาก หรือ ฉลากๆ ได้แก่เครื่องหมายที่ใช้แทนสิ่งของมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ฉลากภัตร^{๕๖} นี้แต่ละท้องถิ่นทำไม่เหมือนกัน เช่นในบางท้องถิ่นอาจจะจัดของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ยาตำราหลวง มาทำเป็นห่อๆ นำไปถวายพระ ก่อนจะทำพิธีถวายก็จะมีการจับฉลากก่อน ที่นี้พอตนเองจับฉลากได้เป็นชื่อของพระเณรรูปใด ก็นำไปถวายตามนั้น ลักษณะเช่น นี้ถือว่าเป็นการเสี่ยงสมภาร (บารมี) ว่าในปีนี้ดวงชะตาหรือชีวิตของตนจะเป็นเช่นไร มีการทำนายไปตามลักษณะของพระหรือเณรที่ตนเองจับฉลากได้ เช่น บางคนอาจจะจับได้พระที่เป็นผู้ที่อายุพรรษามากถือว่าเป็นผู้มีชีวิตมั่นคง หรือจับฉลากถูกพระเปรียญหรือเณรมหาก็ถือว่าเป็นผู้ที่สติปัญญามาก จนมีสำนวนผญาที่ว่า

“พอถึงเดือนสิบแล้วถวายทานเททอด ผูกหมูลุงและป้าอาวอาพร้อมพาสู่คน ด้วยศรัทธามากล้นอุทิศแผ่ไพศาล ให้ถึงดวงวิญญาณผูลุงเปรตเบ็ดเตล็ด ด้วยผลบุญโมทนาน้อมดมกันหมดฝ่ายทั้งหญิงชายใหญ่น้อย ทำบุญได้สู่คน”^{๕๗}

^{๕๕} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่สุพี สืออำนวย, แนวลาวสร้างชาติบ้านโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} มะธาอำมรม พิลาวี, **อัตตะนะท่า และ ปะเพณีบุญลาว**, อ่างแก้ว. หน้า ๑๐๓.

^{๕๗} พระอุดมศักดิ์ ปณฺญาวโร (แก้วพันธวงศ์), “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวยุทธลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๘.

สำหรับงานบุญข้าวสากในเทศบาลเมืองปากเซพอดกตอนเช้าชาวพุทธบริษัททั้งหลาย ก็ได้เตรียมข้าวปลาอาหาร ปัจจัยไทยธรรมต่างๆ เพื่อที่จะถวายแด่พระสงฆ์แล้วนำไปเขียนสลากใส่ จากนั้นให้พระสงฆ์ได้จับสลาก เมื่อถูกพระสงฆ์รูปใดก็ถวายให้แด่พระสงฆ์รูปนั้น จากนั้นพระสงฆ์ได้แสดงพระธรรมเทศนาอันสงส์ของบุญข้าวสาก เสร็จแล้วกรวดน้ำรับพร เป็นอันว่า เสร็จพิธี^{๕๘} ตอนเย็นพุทธศาสนิกชนมารวมกันที่วัดเพื่อทำวัตรสวดมนต์เจริญเมตตาภาวนา ฟังธรรมเทศนา จากนั้นก็ถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชาคุณพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์.

โดยมีเรื่องเล่ากันว่า มีบุตรชายกระฎุมพี ผู้หนึ่ง เมื่อพ่อสิ้นชีวิตแม่ได้หาหญิงมาให้เป็นภรรยาแต่อยู่ด้วยกันหลายปีไม่มีบุตรแม่จึงหามาให้อีกและมีลูกเมียหลวงอีกนางจึงคิดฆ่าทั้งแม่และลูก และเกิดความอาฆาตของเมียน้อย ซาติต่อมาทั้งเกิดเป็นไก่และแมว แมวจึงกินไก่และไข่ ต่อมาเกิดเป็นเสือ และกวาง เสือจึงกินลูกและกวาง ซาติสุดท้ายเกิดเป็นคนและเป็นนางยักษิณีพอย้ายที่เกิดเป็นคนและมีลูกนางยักษิณีก็กินลูกถึงสองครั้งต่อมาพอมิครรภที่สามจึงไปอยู่กับพ่อแม่เมื่อคลอดเห็นว่าปลอดภัยจึงพาสามีและลูกกลับวัดมหาวิหาร ซึ่งพอดีกับที่พระพุทธเจ้ากำลังเทศนาอยู่นางจึงนำลูกและสามีเข้าขอชีวิต ยักษ์จะเข้าไปในเขตวัดไม่ได้เพราะเทวดาขวางทางไว้ พระพุทธเจ้าจึงให้พระอานนท์เรียกยักษ์มาฟังธรรมเพื่อไม่ให้พยาบาทจองเวรกัน แล้วให้ยักษ์ไปอยู่ที่หัวไร่ปลายนา เพราะมีความรู้เกี่ยวกับน้ำ ฝนดีเพื่อแจ้งให้ชาวเมืองทราบจึงเกิดความนับถือมากมีการนำอาหารไปส่งโดยสม่ำเสมอแล้วนางยักษ์ก็นำไปเป็นสลากภัตต์แก่ภิกษุวันละแปดทีเป็นประจำ มีการถวายสลากภัตหรือบุญข้าวสากนี้เป็นประเพณีสืบมา และนอกจากจะเอาข้าวสากไปถวายภิกษุและนางบริเวณวัด เพื่ออุทิศกุศลแก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับชาวนายังเอาอาหารไปเลี้ยงนางยักษ์หรือนางผีเสื่อนาในบริเวณนาของตนแต่เรียกว่า ตาแฮก^{๕๙}

สอดคล้องกับพระอาจารย์ มหามานพนน อคฺควณโณ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ในประเพณีบุญเดือนสิบนี้ บางท้องถิ่นจะจัดให้มีการถวายทาน รักษาศีล เพื่อเป็นอุทิศส่วนกุศลไปให้ปวงญาติที่ตายไปแล้ว นอกจากนี้ยังจัดให้มีการฟังเทศน์ตลอดทั้งวันอีกด้วย โดยเรื่องที่นำมาเทศน์ส่วนมากเป็นเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น และมีอิทธิพลต่อความเชื่อของท้องถิ่น ในลักษณะของการขัดเกลาคิดใจ และเร่งเร้าให้ทำคุณงามความดีในรูปแบบต่างๆ เช่นเรื่องมโหสถ เรื่องพระเจ้าสิบชาติ เรื่องท้าวท้าวคำดาเป็นต้น บุญเดือนสิบถือได้ว่าเป็นประเพณีอันดีงามของคนลาว ที่ควรเอาใจใส่ประพฤติปฏิบัติกัน^{๖๐}

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ในบุญประเพณีบุญข้าวประดับดินนี้ชาวพุทธในเทศบาลเมืองปากเซ ได้ปฏิบัติตามประเพณีสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน พวกเขาได้เอาใจใส่ในการ

^{๕๘} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่ลอน พาวงค์สัก, มัคทายกวัดโนนสว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๙} มะทาถำมูม ฆิลาอิจ, **วัดทะนะท่า และ ประเพณีบุญลาว**, อ่างแก้ว, หน้า ๑๐๓-๑๐๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระมหามานพนน อคฺควณโณ, หัวหน้ากรรมการเผยแผ่ ประจำแขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ก็คือพระสงฆ์ และนอกจากนั้น ก็ยังได้ร่วมบริจาคทานในงานบุญเพื่อสมทบทุนสร้างในวัดวาอาราม เช่น ค่าน้ำค่าไฟ ห้องน้ำ ศาลา เป็นต้น นอกจากนั้นการทำบุญ ยังได้รักษา ีตครองประเพณี อันดีงามไว้อีกด้วย

๓.๒.๑๑ ยี่สิบที่ ๑๑ บุญออกพรรษาหรือบุญเดือนสิบเอ็ด

คำว่าพรรษา ได้แก่ ปี หรือ ฤดูฝน และ ฤดูฝนหนึ่งปีมี ๑ เดือนคือ ตั้งแต่ แรม หนึ่งค่ำ(๑) เดือน ๘ ถึง เพ็ญ เดือน ๑๑ แต่ที่ทรงอนุญาตมาปรับเปลี่ยน คำว่าออกได้แก่ ออกเขตจำกัด ไปพักแรมที่อื่นได้มีกำหนดการทำในเดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เพราะมีกำหนดกระทำในเดือน ๑๑ จึงชื่อว่า บุญเดือน ๑๑ คือ บุญออกพรรษา^{๖๑} ซึ่งมีผลญาบทหนึ่งกล่าวถึงยี่สิบเอ็ดว่า “พอถึงเดือนสิบเอ็ดแล้วก็เป็นแนวทางปองของพระเจ้าคนเข้าแล้วออกมาชนชนลาวทุกหัวหล้าพากันเที่ยวทำบุญสร้างกุศลให้เป็นทุนชาติสิมาภายหลัง”

ความหมายคือ จารัตหนึ่งนั้น เมื่อถึงเดือนสิบเอ็ด อันเป็นทางปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์เพื่อเข้าพรรษาสมาเดือนแล้วจึงออก เรียกว่าออกพรรษา ปวารณากล่าวไว้ เราจึงได้กล่าวมา

ในส่วนของพระสงฆ์แล้ว มีการเปิดโอกาสให้วาทะถกเถียงกันและกัน โดยไม่มีการโทษโกรธเคืองกัน โดยพระเถระจะถกเถียงสงฆ์ให้เล็งเห็นความสำคัญในการปวารณา เปิดโอกาสให้วาทะถกเถียงกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น โดยปกติแล้ว คนเรามักจะไม่เห็นความผิดของตน มักจะมีความคิดว่าตนเองเป็นฝ่ายถูกต้องเสมอ ซึ่งก่อนจะมีการปวารณา ก็ได้มีการสวดญัตติหรือการตั้งญัตติก่อน^{๖๒}

ในวันออกพรรษามักจะมีกิจกรรมในการบูชาทางพุทธศาสนาหลายอย่าง โดยเฉพาะเมืองปากเซก็ได้มีการจัดให้มีการไหลเรือไฟ ตามประเพณีโคมไฟ ทำปราชญ์ดอกผึ้งไปถวายพระ จากนั้นในวันต่อมาก็จะเป็นเพณียบุญช่วงเรือประจำปีมีการแข่งขันเพื่อความสนุกสนานในประเพณีนี้ชาวลาวเมื่อก่อนสำหรับบุญเดือนสิบเอ็ดที่สำคัญชุมชนที่อยู่เรียบตามริมแม่น้ำโขงก็มีการ แข่งเรือ เพื่อบูชาอุสุภพยานาค ๕ ตระกูลรำลึกถึงพระยาฟ้ารุ่งมหาราชที่ได้พระไตรปิฎกมาแต่เมืองอินทปัตถนคร “เขมร”^{๖๓}

ในอีกความเชื่อหนึ่งคือได้มีเรื่องเล่าไว้และเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามัคคีเช่นเดียวกันว่า ในสมัยหนึ่ง พวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพี เกิดวิวาทกัน พระพุทธเจ้าเสด็จไปตักเตือนห้ามปรามแต่ก็ยังไม่

^{๖๑} มะฆาลำเฒ่า พิลาวี, **วัฏชะนะท่า และ ประเพณีบุญลาว**, อ่างแก้ว, หน้า ๑๐๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ สุวัน จันทราช, ประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงจำปาสัก, ประจำเมืองปากเซ และ หัวหน้าจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} พระอุดมศักดิ์ ปณญาวโร(แก้วพันธวงศ์) ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวลาว, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๘.

เชื้อฟัง พระองค์จึงเสด็จไปจำพรรษาอยู่ในป่า "รักขิตวัน" โดยมีช้างและลิงเป็นพุทธอุปัฏฐาก ในขณะที่จำพรรษาในป่ารักขิตวันนั้น ช้างได้ตักน้ำ และต้มน้ำร้อนถวาย ฝ่ายลิงหารวงผึ้งและน้ำผึ้ง ตลอดทั้งผลไม้ในป่ามาถวาย จนกระทั่งออกพรรษา ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีเกิดสำนึกได้ถึงโทษของการวิวาท จึงไปกราบทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้าเสด็จกลับในระหว่างที่พระพุทธเจ้าจำพรรษาอยู่นั้น วันหนึ่งลิงเกิดความดีใจที่พระพุทธเจ้ารับประเคนรังผึ้ง เกิดปีติดีใจอยู่ไม่เป็นสุขตามประสาลิง กระโดดโลดเต้นจากกิ่งไม้ไปทั่วราวป่า เกิดพลาดไปจับได้กิ่งไม้ผุ กิ่งไม้หักตกลงมาทับลิงตายในขณะที่กำลังดีใจที่ได้ทำบุญ จึงได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์^{๖๔} เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในคุณพระพุทธเจ้าจึงได้ทำขี้ผึ้งทำเทียนถวายสืบมาจนถึงทุกวันนี้

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วันบุญออกพรรษาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นับแต่ครั้งพุทธกาลพระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษาในไตรมาส ๓ เดือน เพื่อให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนจนสิ้นฤดูฝน เมื่อออกพรรษาให้พระสงฆ์นำเอาความรู้ความสามารถที่เล่าเรียนมานั้นมาเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนให้เข้าใจ และวิธีการทำบุญในวันออกพรรษาประกอบด้วยในตอนเช้าชาวพุทธทั้งหลาย เตรียมข้าวปลาอาหาร ปักจี้ไทยธรรมต่างๆ เพื่อที่จะถวายแด่พระสงฆ์ ฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์เสร็จในเวลาเช้า พอตกตอนเย็นชาวพุทธทั้งหลายก็มารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะร่วมไหว้พระกับพระสงฆ์สามเณร เจริญเมตตาภาวนา หลังจากนั้นก็ ถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อระลึกถึงคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่ตนเองด้วย เนื่องในวันปาวนา ออกพรรษาอีกด้วย

๓.๒.๑๒ ยี่สิบ ๑๒ บุญกฐินหรือบุญเดือนสิบสอง

คำว่า "กฐิน" เป็นชื่อของสังฆกรรมชนิดหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่ต้องใช้พระสงฆ์ร่วมเป็นพยานในการทำ ๕ รูปเป็นอย่างน้อย คือ ๔ รูป เป็นองค์สงฆ์หรือพยาน และอีก ๑ รูปเป็นองค์ครองผ้ากฐิน รวมเป็น ๕ รูป สังฆกรรมภาษาของพระเรียกว่า "ปัญจวรรค"^{๖๕}

นอกจากนี้คำว่า "กฐิน" ได้แก่มัสตุงที่ใช้ทำเป็นอุปกรณ์ซึ่งในเวลาเย็บผ้าจีวรของพระภิกษุเป็นชื่อผ้า ชื่อว่า ผ้ากฐิน

บุญกฐิน มีกำหนดทำ ๑ เดือนคือตั้งแต่แรมค่ำ ๑ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ สำหรับจุดประสงค์หลักของการทำบุญกฐินนั้น เพื่อที่จะให้พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาแล้วได้ผลัดเปลี่ยนผ้าใหม่ โดยได้มีมูลเหตุของบุญกฐินปรากฏในกฐินขันธะแห่งพระวินัยปิฎก ไว้ว่า

^{๖๔} แหล่งข้อมูล http://guidephibun.blogspot.com/2012/09/blog-post_2009.html (๙ มีนาคม ๒๕๖๐).

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุดมศักดิ์ แก้วพันธวงศ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ฝ่ายวิชาการ, พระนักวิชาการประจำเมืองปากเซ, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สมัยหนึ่ง ได้มีพระภิกษุชาวเมืองปาฐาจำนวน ๓๐ รูป^{๖๖}พากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ขณะนั้นวันจำพรรษาได้ใกล้เข้ามา พระภิกษุเหล่านั้นจึงได้พากันจำพรรษาที่เมืองสาเกตุ ตลอดระยะเวลาสามเดือนที่จำพรรษาภิกษุเหล่านั้นมีความตั้งใจอยู่ตลอดเวลาว่าจะต้องไปเฝ้าพระพุทธเจ้าให้ได้ ครั้นพอออกพรรษาแล้ว พวกเขาก็ก่อเดินทางกราบพนทน แด่ตร้อนไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

ขณะฤดูฝนยังไม่ทันจะล่วงพ้นสนธิ ทำให้พวกภิกษุชาวเมืองปาฐา^{๖๗}เหล่านั้นมีจิวรเปียกชุ่มและ เปื้อน ด้วยโคลนตม พอไปถึงพระเชตะวันมหาวิหารได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเห็นใจในความยากลำบากของภิกษุเหล่านั้น จึงอนุญาตให้ใช้ผ้ากฐินว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่จำพรรษาแล้ว กรานกฐิน

การทำบุญกฐิน หรือการหาผ้ากฐินในสมัยก่อนๆ โบราณนั้นสันนิษฐานว่าเป็นเรื่องหรือเป็นกิจกรรมของพระภิกษุที่จะต้องช่วยเหลือกัน และครั้นพอทำสำเร็จแล้วก็มอบ หมายให้พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ปรากฏในกฐินชั้นธกะ แห่งพระวินัยปิฎก^{๖๘} มีท่านผู้รู้ได้ย่อความว่า

พระที่มีคุณสมบัติ สมควรที่จะได้รับกฐิน คือ เป็นผู้ที่มีอายุมาก มีพรรษามาก เป็นผู้ที่มีจิวรเก่า เป็นผู้ที่ยลลาด สามารถรู้อันิสงส์ ๕ มาติกา ๘ รู้จักการกรานกฐิน พินทุ ปัจจุจฉรณและ อธิษฐาน และเป็นผู้ที่สามารถกระทำกฐินนัตถการกิจได้คนโบราณรู้และเข้าใจดีฐานะที่ว่าครองกฐิน ในตอนว่าด้วยบุญกฐินนี้มีบทพญาที่นักปราชญ์ได้กล่าวพรรณนาถึงประเพณีฮิตข้อที่ ๑๒ ไว้ว่า

ฮิตหนึ่งนั้น เดือนสิบสองมาแล้วลมวอยหนาวสั่น
เดือนนี้หนาวสั่นบ่อคือแท้แต่หลัง
ในเดือนนี้เพิ่นว่าให้ลงทอดพายเฮือ
บูชาผุ้งนาโคนาคนาวในพื้น
ชื่อว่าอุชุทะนาโคตันห้าตระกูลเป็นไทย
สิบห้าตระกูลบอกไว้บูชาให้ส่งสะการ
ให้ทำบุญทุกบ้านบูชาท่านนาโค
แล้วลงโมทนาทานชื่นชมกันเหล่น
ทุกซั้ทั้งหลายก็เว้น หนีห่างบ่มาพาน
ของสามานย์ทั้งปวงบ่อมีมาใกล้

^{๖๖} วิ. มหา. (ไทย) ๕ / ๓๐๖ / ๑๔๕.

^{๖๗} วิ. มหา. (ไทย) ๕ / ๓๐๖ / ๑๔๖.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระอาจารย์บุญปอน ศิริปัญญา, กรรมการศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, พระนักเผยแผ่ประจำเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ไฟผู้ทำตามนี้เจริญดีอย่างยิ่ง
 ทุกสิ่งมีบ่อไฮ้ทั้งเข้าหมู่ของ
 กรรมบ่อได้ถึกต้องลำบากในตัว
 มีแต่สุขกายม่วนในใจพร้อม
 อดให้หลังป่องนี้เตือเฮาพวกไพร่
 ค้นทำได้จั่งซี้ตีสลั่นไป ท่านเอ๋ย^{๖๙}

ความหมายคือ เดือนสิบสองมาถึงแล้วลมหนาวพัดมา เดือนนี้เป็นเดือนที่มีความหนาวมาก เดือนนี้ว่ากันว่าให้ลงพวยเรือ (ไหลเรือไฟ) ช่วยกันบูชาพญานาคชื่อว่าอุสุภะอยู่ใต้น้ำ ท่านบอกให้บูชาพญานาคในวันเพ็ญสิบห้าค่ำ

งานบุญกฐินก็ถือว่าเป็นงานบุญมหากุศลสำคัญอีกงานหนึ่งที่ชาวพุทธลาวได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดงานบุญประเพณีนี้ต้องทำให้ถูกพระธรรมวินัยจึงจะได้อันสงส์^{๗๐} ข้อปฏิบัติที่น่าสนใจมีดังนี้

คำว่าจง ได้แก่ กำหนดไว้ หมายไว้ ผู้จะทอดกฐินต้องจงไว้ก่อน ถ้าไม่จงไว้ก่อนอาจไม่มีโอกาส จึงเกิดเป็นธรรมเนียมขึ้นว่าจะทอดกฐินต้องจงล่วงหน้า เพื่อให้มีโอกาสมิให้ทอดวัดเดียวซ้ำกันสองครั้งวัดหนึ่งวัดปีหนึ่งทอดกฐินได้ครั้งเดียวตามเวลาที่กำหนดคือหลังจากออกพรรษาแล้วเพียงเดือนเท่านั้น เมื่อมีเจ้าภาพรับทอดกฐินแล้วก็กำหนดวันที่จะไปทอดเพื่อเตรียมก่อนวันไปทอดถวายอาจมีการมหรสพคบงันโดยมีหมอลำ ต่างๆมาแสดงแล้วแต่ท้องถิ่น พอวันรุ่งเช้าก็เตรียมแห่ไปวัดที่จะทอด เมื่อนำองค์กฐินไปถึงวัดจะมีการแห่เวียนประทักษิณรอบหอแจกหรือรอบพระอุโบสถสามรอบครบบริบูรณ์แล้วจึงนำผ้ากฐินพร้อมเครื่องบริวาร นำไปถวายในศาลาโองทม (หอแจก) เพื่อทำพิธีถวายผ้ากฐินแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ทำพิธีรับแล้ว ญาติโยมรับพรเป็นอันว่าแล้วพิธี.

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พิธีทอดกฐินสามัคคี ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วยทำบุญตักบาตรพระภิกษุสามเณรที่จำพรรษา ณ อาวาสดังกล่าว หลังจากออกพรรษาแล้ว ก็มีการถวายผ้ากฐิน เพื่อจะให้พระสงฆ์ ได้รับอันสงส์ สำหรับชาวพุทธในเมืองปากเซในตอนเช้าพิธีทอดกฐินต่อจากการตักบาตร และ ถวายภัตตาหารเป็นสังฆทานแด่พระภิกษุสงฆ์ แล้วก็ถวายผ้ากฐิน ก่อนจะถวาย โดยธรรมเนียมแล้ว มักมี “บริวารกฐิน” และการบริจาคจตุปัจจัยไทยธรรมเพื่อไว้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายภายในวัดเป็นค่าน้ำค่าไฟตลอดทั้งปี รวมทั้งค่าก่อสร้างถาวรวัตถุซ่อมแซมเสนาสนะ และต่อเติมเสริมสร้างกิจกรรมต่างๆภายในวัด กิจกรรมที่มาพร้อมกับประเพณี บุญกฐินคือ “ขบวนอัญเชิญผ้ากฐิน” ซึ่งขึ้นกับแต่ละวัด แต่ละท้องถิ่นจะตกแต่งบรรจุสิ่งสวยงาม ทรงคุณค่า คู่ควรกับความสำคัญ

^{๖๙} พระครูสิริสุตาภรณ์,ดร.(วีระ กิตติวณฺโณ/ปามัน), **ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ ระบบการปกครองวัฒนธรรมและประเพณีของชาวลาวและชาวอีสานสมัยเก่าและใหม่**, (หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระอาจารย์ คำแพง มณีวงศ์, เจ้าอาวาสวัดโนนสว่าง , ครูสอนประจำวิทยาลัยสงฆ์เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ของพิธีทอดกฐินซึ่งจัดเพียงปีละครั้ง โดยจัดขบวนแห่รอบศาลา สามครั้ง มีขบวนพ้องลำต่างๆ ครบสามรอบแล้วก็เอา องค์กฐิน นั้น ขึ้นบนศาลา พระสงฆ์อุปัชฌาย์ หลังจากนั้นก็ รับฟังพระธรรมเทศนา เสร็จแล้วญาติโยมรับพรเสร็จพิธี

๓.๓ คุณค่าของฮีต ๑๒

“คุณค่า” คือหลักการในการดำเนินชีวิต ตามแนวทางฮีต ๑๒ เพื่อให้ถูกต้องตามฮีตครองประเพณี วัฒนธรรม สังคม การดำเนินชีวิต ดังนี้

๓.๓.๑ ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นับตั้งแต่ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ เพราะการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้มนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและจะต้องรู้จักควบคุมความประพฤติของมนุษย์ด้วยกัน วัฒนธรรม คือคำตอบที่มนุษย์ในสังคมคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับ นายพู่เงิน บัวศรี^{๗๑} การแสดงออกถึงวัฒนธรรมซึ่งจะเห็นได้ในการนุ่งผ้า เช่น ผู้หญิงก็จะใส่ผ้าซิ่น ในเวลาเมื่อจะเข้าไปในเขตวัดหรือสถานที่ราชการผู้หญิงลาวจะต้องนุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อแบบสุภาพ ส่วนผู้ชายลาวก็ต้องนุ่งกางเกงขายาวเสื้อแบบสุภาพเช่นกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้แสดงถึงประเพณี วัฒนธรรมของชาวลาว

๓.๓.๒ ด้านสังคม

ประเพณีฮีต ๑๒ เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นระเบียบในการอยู่ร่วมกัน และ ฮีต ๑๒ นั้นก็เป็นการประสานคนในสังคมให้สมานสามัคคีกัน เช่นในงานบุญหนึ่งก่อนจะเกิดขึ้นได้ผู้คนในชุมชนในสังคมต้องได้ร่วมแรงร่วมใจสามัคคีช่วยกันปฏิบัติตามกำลังศรัทธาของแต่ละคน นอกจากนั้น ฮีต ๑๒ ยังส่งผลให้สังคมให้ชุมชนมีความสุขตั้ง นายวงศ์คำจันทน์ แก้วบุญชู ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า^{๗๒} ฮีต ๑๒ ก็คือชาวเมืองปากเซ นั้นไม่สามารถแยกจากกันได้ทุกคนที่เกิดมาพอรู้ความก็ได้รับรู้ถึงประเพณี หรือ ว่าบุญเพราะพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ได้พากะทำบ้างได้เหล่าสู่ฟ่งบ้าง เกี่ยวกับพิธีกรรม สิ่งที่ดีควรปฏิบัติ และ ไม่ควรปฏิบัติโดยเฉพาะในเรื่องที่ไม่เหมาะสมก็จะได้รับคำตักเตือนจากท่านผู้อาวุโสบ่อยๆว่า อย่าได้ทำอย่างนั้นเลยมันเป็นเรื่องที่ไม่ดี มันผิดฮีตประเพณี ดังนั้นเป็นต้นอันเป็นเหตุให้หลายคนไม่กล้าที่จะกระทำความผิด เพราะกลัวผิดฮีตครอง ผิดศีลธรรมและจะถูกสังคมประณามตามมา

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายพู่เงิน บัวศรี, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าวและวัฒนธรรมแขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายวงศ์คำจันทน์ แก้วบุญชู, หัวหน้าห้องการวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ดังนั้น ฮิต ๑๒ จึงมีคุณค่าในด้านสังคมอย่างมากมาเป็นต้นในเรื่องทำให้สังคมมีความสงบเพราะต่างคนก็ได้รับรู้เกี่ยวกับประเพณีในสังคมนั้นๆทำให้ทุกคนดำรงชีวิตอย่างมีความสุขนั้นก็เพราะคนในสังคมนั้นได้รับการอบรมสั่งสอนมาดีทำให้ไม่มีการทะเลาะวิวาทกันบ้านเมืองของเราที่อยู่เย็นเป็นสุขทำให้คนต่างถิ่นอยากมาท่องเที่ยวไปมาหาสู่กันบ้านเมืองของเรา

๓.๓.๓ ด้านประเพณี

ประเพณี ฮิต ๑๒ หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดในสังคมนั้นๆฝ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งผสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิดแปลกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยส่วนมากย่อมมีจุดประสงค์ และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับประเพณีลาวมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาและพราหมณ์มาแต่โบราณ ดังพ่อใหญ่ถอง^{๗๓} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ประเพณีได้สืบทอดมาถึงปัจจุบันเป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้เราได้อาศัยอยู่เราก็จะได้พบเห็นในงานบุญประจำเดือนประจำปีซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะได้ทำตามธรรมเนียมประเพณีของใครของมัน เฉพาะในเมืองปากเซก็ยังปรากฏให้เห็นเสมอในการแสดงออกในการนุ่งถือใส่ผ้าขึ้นตามงานบุญต่างๆ การพูดจาปราศรัยเพื่อนฝูง ก็เป็นการแสดงถึงวิถีชีวิตและประเพณีของชุมชนและสังคมนั้นๆ

๓.๓.๔ ด้านการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาอาศัยทางด้าน ปัจจัย ๔ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และ ยารักษาโรค ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยหลักๆของมนุษย์ทุกคนที่พึ่งปรารถนาจะมี อย่างไรก็ดีในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพียงเพื่อที่จะมีแค่ปัจจัย ๔ นั้นคงไม่พอต่อความต้องการในแต่ละวัน ดังนั้นมนุษย์จึงต้องแสวงหาที่ยึดเพื่อที่จะทำให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิต และ เพื่อที่จะมาตอบสนองความต้องการที่พึ่งจะมีโดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ สอดคล้องกับ นายสุลียา ดวงปัญญา ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า^{๗๔} ในการดำเนินชีวิตนั้นนอกจากจะดำเนินชีวิตด้วยปัจจัย ๔ แล้ว ยังต้องอาศัยให้ถูกต้องตามฮีตครองประเพณีอีกด้วยเพราะประเพณีนั้นกันนอนอยู่ในการดำเนินชีวิตเพราะบ้านเมืองที่เราอาศัยอยู่ก็มีกฎบ้านกฎเมืองเพื่อให้ชุมชนนั้นมีความสุขและเพื่อให้การดำเนินชีวิตที่ติงามซึ่งนั่นหมายถึงเราได้เข้าถึง ฮีตครองประเพณีอันดีงาม และก็ต้องมีศีลธรรมนำทางในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

^{๗๓} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่ถอง, มัคทายกแขวง, บ้านปากเซ, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐,

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายสุลียา ดวงปัญญา, อาจารย์สอนประจำที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ดังนั้น การดำเนินชีวิตนั้นนอกจากจะได้อาศัยปัจจัย ๔ แล้วยังได้ดำเนินตามแนวทางประเพณีของแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับชุมชน หรือ บ้านเมืองที่เราอาศัยอยู่ เพื่อว่าเราจะประกอบอาชีพการงานได้อย่างถูกต้องและจะมีชีวิตได้อย่างราบรื่นในสังคมในชุมชนบ้านเมืองของเรา และเราต้องนำเอาหลักศีลธรรมนำทางในการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นอีกด้วย

๓.๓.๕ ด้านการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ฮีต ๑๒ นั้นเกิดจากจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่สมัยโบราณ ชาวเมืองปากเซนับถือ พระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน การยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตโดยการมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนการทำบุญตักบาตรการเข้าวัดฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่พุทธศาสนิกชนต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะการทำบุญตามประเพณีฮีต ๑๒ นั้นถือว่าเป็นการปฏิบัติเพื่อความสามัคคีและที่สำคัญก็เพื่อการอนุรักษ์ประเพณีฮีต ๑๒ ให้คงอยู่คู่บ้านคู่เมือง สอดคล้องกับพระอาจารย์คำแพง มณีวงศ์^{๗๕} ได้ให้สัมภาษณ์ ไว้ว่า การปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบันก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้ประเพณีฮีต ๑๒ ยังคงอยู่ เช่น การทำบุญพระเวสสันดรในทุกๆ ปีของแต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชนโดยไม่ขาด นอกจากจะเป็นการสร้างสามัคคีระหว่างวัดและบ้าน สร้างสามัคคีระหว่างชุมชนตลอดถึงครอบครัวถือว่าเป็นการสืบสานบุญประเพณีทำให้ผู้ที่ได้รับรู้แล้วได้ปฏิบัติสืบต่อไปและให้ผู้ที่ยังไม่รู้จักได้รับรู้เข้าใจก็จะได้ช่วยกันปฏิบัติสืบต่อไป

เพราะฉะนั้นการอนุรักษ์ฮีตครองประเพณี จึงต้องเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่ควรจะทำอนุรักษ์รักษาเอาไว้เพราะประเพณีเหล่านี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณพวกเราซึ่งเป็นลูกหลานก็ควรที่จะรักษาประเพณีฮีตครองเหล่าเอาไว้สืบทอดต่อไปให้รุ่นต่อไปได้ศึกษาเช่นกันเหมือนดังสมัยก่อนได้ดำเนินมาแล้วมาถึงปัจจุบันและสืบทอดต่อกันไปให้ชาวโลกได้รับรู้ที่บ้านเมืองของเราก็มีประเพณีอันดีงามสืบทอดมาแต่โบราณถึงปัจจุบันก็ยังได้กระทำกันอยู่และอนาคตก็จะสืบทอดต่อไป

๓.๔ สรุป

เมืองปากเซ (Pakse District) เป็นเมืองเอกของ แขวงจำปาสัก (Champasak Province), ตั้งครอบคลุมปากเซโดนที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง, มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๕ ตารางกิโลเมตร (๑๕ km²) มีความยาวแต่ทิศเหนือหาใต้ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร และมีประชากรทั้งหมด ๑๕๐,๐๐๐ คน (ในปี ค.ศ. ๒๐๑๕) ทิศเหนือติดกับเมืองชะนะสมบุญ, ทิศตะวันออกติดกับเมืองบาเจียงเจริญสุข, ทิศใต้ติดกับเมืองประทุมพอน และทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำโขงซึ่งตรงกันข้ามกับเมืองโพนทอง

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระอาจารย์คำแพง มณีวงศ์, เจ้าอาวาสวัดโนนสว่าง, ครูสอนประจำวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ถูกสร้างตั้งขึ้นมา เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๗ ตอนนั้นมีประมาณ ๓๐ กว่าครอบครัว ซึ่งอยู่ตามคุ้มบ้านต่าง เช่น คุ้มท่าหลวง คุ้มโพนบก คุ้มโพนกรุง คุ้มบ้านแกและโพนาก ผู้ริเริ่มมาตั้งถิ่นฐานมีนามว่า พ่อเผ่าหมื่น

คำว่า “ฮิต” มาจากคำว่า “จารีตประเพณี” หรือสิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ส่วนคำว่า “สิบสอง” หมายถึง เดือนทั้ง ๑๒ เดือนในรอบหนึ่งปี ดังนั้นความหมายโดยรวมๆ จึงหมายถึง งานบุญประเพณีในแต่ละเดือนของชาวลาวลุ่ม ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณ จุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ตอบแทนบุญคุณของธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ช่วยดลบันดาลให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ในแต่ละเดือนจะจัดให้มีงานบุญที่แตกต่างกัน

ประเพณี ฮิต ๑๒ เป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตและจิตใจของคนโบราณ จนสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเมืองปากเซถือว่าเป็นเมืองหนึ่งของแขวงจำปาสัก ซึ่งการประพฤติปฏิบัติประเพณีสืบทอดกันมา ส่วนใหญ่ประเพณีดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นในงานบุญประเพณีต่างๆ ที่มีกิจกรรมชาวพุทธจำนวนมากให้ความสนใจ และ ได้ร่วมทำบุญช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนา อีกอย่างเพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาวลาว ให้โลกได้รับรู้ว่าในบ้านเมืองของเราก็มีประเพณี เหล่านี้ยังเหลืออยู่จะได้เคียงคู่กับสังคมลาวตลอดไป

คุณค่าของฮิต ๑๒ มี ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านประเพณี ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการอนุรักษ์ เป็นต้น เมื่อรู้ว่ฮิต ๑๒ มีคุณค่าที่แสดงออกดังได้พูดมาเราในฐานะที่เราเป็นคนหนึ่ง ที่ดำเนินชีวิตในเมืองปากเซ เพราะฉะนั้น เราควรจะรักษาหวงแหนประเพณีอันดีงามของพ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่โบราณเอาไว้ไม่ให้สูญสิ้นไปจากลาว ให้รักษาเอาไว้แม้ว่า สังคมอาจจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ประเพณี อันดีงามเหล่านี้ควรรักษาเอาไว้ สืบทอดต่อไปจนถึงรุ่นลูกหลานของเรา เพราะว่า ต่อไปในการข้างหน้า หากคนรุ่นปัจจุบันไม่ทำเป็นแบบอย่างไว้เป็นที่ประจักษ์แล้วรุ่นต่อไปก็จะไม่สามารถสืบทอดเจตนารมณ์ได้ โดยเฉพาะในเทศบาลเมืองปากเซควรมีการรักษาประเพณีอันดีงามเหล่านี้ให้สืบทอดคู่บ้านคู่เมืองคู่สังคมลาว สืบต่อไป